

RAPPORTER

91/18

**PERSONLIG INNTEKT,
FORMUE OG SKATT
1980-1989**

RAPPORT FRA
REGISTERBASERT SKATTESTATISTIKK

AV
BØRGE STRAND

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY

RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ 91/18

**PERSONLIG INNTEKT, FORMUE OG SKATT
1980-1989**

RAPPORTER FRA REGISTERBASERT SKATTESTATISTIKK

**AV
BØRGE STRAND**

**STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO-KONGSVINGER 1992**

**ISBN 82-537-3618-5
ISSN 0332-8422**

EMNEGRUPPE
34 Personlig inntekt og formue

ANDRE EMNEORD
Eneforsørgere
Fellesligning
Formue
Inntekt
Restskatt
Skatteoppgjør
Toppskatt

Omslaget er trykt ved Aasens Trykkerier A.S

Publikasjonen er trykt i Statistisk sentralbyrå

Forord

I denne publikasjonen presenteres noen hovedresultater fra den registerbaserte inntekts- og skattestatistikken for personer. Registerbasert inntekts- og skattestatistikk er en totaltelling med årlig oppdatering. Dette datamaterialet har tradisjonelt vært lite utnyttet utenfor SSB. I 1990 ble det gjennomført en omarbeiding av statistikkområdet bl.a. med det formål å tilrettelegge data-grunnlaget for en bredere utnyttelse. Denne rapporten gir en oversikt over den informasjon som ligger i grunnlagsmaterialet.

Ansvarlig for systemarbeidet i forbindelse med omarbeidingen har vært førstekonsulent Øystein Bekken. Førstekonsulent Børge Strand har vært faglig ansvarlig for arbeidet med omleggingen av statistikkområdet og for arbeidet med publikasjonen.

Statistisk sentralbyrå, Kongsvinger, 7. februar 1992

Svein Longva

Leif Korbøl

Innhold

SAMMENDRAG	9
1. INNLEDNING	10
1.2. Omfang	10
1.3. Begreper og kjennemerker	10
1.3.1. Enhet	10
1.3.2. Nettoformue	10
1.3.3. Nettoinntekt	10
1.3.4. Pensjonsgivende inntekt	10
1.3.5. Beregningsgrunnlag for trygdeavgift, lav sats	11
1.3.6. Samlet trygdeavgiftsgrunnlag	11
1.3.7. Utlignet skatt og avgift	11
1.3.8. Skattefradrag	11
1.3.9. Sosioøkonomisk status	11
1.3.10 Barn	12
1.4. Kobling mot andre registre	12
1.4.1. Utdanning	12
1.4.2. Postnummer og grunnkrets	12
1.5. Feilkilder og usikkerhet ved resultatene	12
2. INNTEKTS- OG FORMUESFORDELING 1980 OG 1989	13
2.1. Ulikhetsmål	13
2.2. Grunnlag for målingene	13
2.3. Resultater	13
3. "BRUTTOSKATT" OG "NETTOSKATT" - NYE BEREGNINGSGRUNNLAG	19
3.1. Historikk	19
3.2. Utlignet skatt før og etter overgang til økt bruttobeskatning	19
3.3. Toppskatt	20
4. SKATTEOPPGJØRET	22
4.1. Definisjoner	22
4.2. 1989 et vendepunkt	22
4.3. Skatteoppgjøret etter sosioøkonomisk status	22
4.4. Forskuddsform	23
4.5. Gjennomsnittstall	23
4.6. Rentetillegg og rentegodtgjørelse	24
4.7. Forsinkelsesavgift og tilleggsskatt	24
5. EKTEPAR	31
5.1. Ligning som ektepar	31
5.2. Antall lignet som ektepar	31
5.3. Fra fellesligning til særskilt ligning	31
5.4. Ektepar etter inntektskategori	32
5.5. Den økonomiske forsørgelsen jevnere fordelt mellom ektefellene	33
5.6. Hva skjer med ekteparets samlede arbeidsinntekt når kvinnens inntektsandel øker?	34
5.7. Forholdet mellom arbeidsinntekt og inntekt av pensjon/trygd	35
6. ENSLIGE FORSØRGERE	41
6.1. Definisjoner	41
6.2. Ligning som enslig forsørger	41
6.3. Antall - 1980 og 1989	41
6.4. Forholdet mellom arbeidsinntekt og inntekt av pensjon/trygd	42
6.5. Inntektsutvikling 1980 - 1989	43
7. ENSLIGE	46
7.1. Ligning som enslig	46
7.2. Antall enslige - 1980 og 1989	46
7.3. Forholdet mellom arbeidsinntekt og inntekt av pensjon/trygd	46
7.4. Inntektsutvikling 1980 - 1989	47
Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk sentralbyrå etter 1. januar 1991	50

Standardtegn i tabeller

-	Null
0	Mindre enn 0,5 av den brukte enhet
0.0	Mindre enn 0,05 av den brukte enhet

Figurregister

	Side
2.1. M-kurver for menn og kvinner med arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989	14
2.2. Lorenzkurver for kvinner med arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989	14
2.3. Lorenzkurver for menn med arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989	14
2.4. Lorenzkurver for kvinner og menn med arbeidsinntekt. Landet. 1980	15
2.5. Lorenzkurver for kvinner og menn med arbeidsinntekt. Landet. 1989	15
2.6. Lorenzkurver for nettoformue 1980 og 1989. Landet	15
2.7. Medianinntekt for menn og kvinner med arbeidsinntekt. 1989-kroner. Landet. 1980 og 1989	16
4.1. Samlet restskatt og samlet overskytende forskudd. Mill. kroner. Landet. 1985-1989	22
4.2. Personer 17 år og over etter resultat av skatteoppgjøret. Relative andeler. Landet. 1985-1989	22
4.3. Lønnstakere etter resultat av skatteoppgjøret. Relative andeler. Landet. 1985-1989	23
4.4. Selvstendig næringsdrivende etter resultat av skatteoppgjøret. Relative andeler. Landet. 1985-1989	23
4.5. Sosioøkonomisk gruppe "andre" etter resultat av skatteoppgjøret. Relative andeler. Landet. 1985-1989	23
5.1. Ektepar i alt fordelt på skatteklasser 1 og 2. Landet. 1980, 1984 og 1989	31
5.2. Særskilt lignede ektepar. Prosentvis endring fra foregående år. Landet. 1985-1989	32
5.3. Ektepar i alt etter inntektskategori. Prosent. Landet. 1980, 1984 og 1989	32
5.4. Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter kvinnens relative andel av ekteparets samlede arbeidsinntekt. Prosent. Landet. 1980 og 1989	33
5.5. Kvinnens relative gjennomsnittlige andel av ekteparets samlede arbeidsinntekt. To-inntektsfamilier. Landet. 1980	33
5.6. Kvinnens relative gjennomsnittlige andel av ekteparets samlede arbeidsinntekt. To-inntektsfamilier. Landet. 1989	34
5.7. Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter kvinnens relative inntektsandel og ekteparets samlede gjennomsnittlige arbeidsinntekt. Kroner. 1980 og 1989	34
6.1. Enslige forsørgere etter kjønn. Prosent. Landet. 1980 og 1989	41
6.2. Enslige forsørgere etter alder. Prosent. Landet. 1980 og 1989	42
6.3. Enslige forsørgere etter kjønn og sammensetning av trygdeavgiftsgrunnlaget. Prosent. Landet. 1989	42
6.4. Arbeidsinntektens relative andel av trygdeavgiftsgrunnlaget for enslige forsørgere etter kjønn og alder. Landet. 1989	43
7.1. Enslige etter alder og kjønn. Prosent. Landet. 1989	46
7.2. Enslige etter alder. Prosent. Landet. 1980 og 1989	46
7.3. Gjennomsnittlig arbeidsinntekt i faste priser for enslige med arbeidsinntekt. Landet. 1980, 1984 og 1989	47

Tabellregister

	Side
2.1. Inntektsfordeling etter kjønn for personer med arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989	17
2.2. Medianinntekt og gjennomsnittsinntekt etter kjønn for personer med arbeidsinntekt. Kroner. Landet. 1980 og 1989	17
2.3. Inntektsfordeling for menn med arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989. Kroner. Landet. 1980 og 1989	17
2.4. Formuesfordeling for personer 17 år og over. Landet. 1980 og 1989	18
2.5. Personer 17 år og over etter sosioøkonomisk status hhv. med og uten og nettoformue. Prosent. Landet. 1980 og 1989	18
2.6. Gjennomsnittlig nettoformue for personer 17 år og over med positiv nettoformue etter sosioøkonomisk status. Kroner. Landet. 1980 og 1989	18
2.7. Personer 17 år og over med arbeidsinntekt etter sivilstand. Gjennomsnittlig arbeidsinntekt i faste priser. 1980 = 100. Landet. 1980, 1984 og 1989	18
3.1. "Netto" og "brutto" skatter, før fradrag og korreksjoner i skatt, i prosent av inntektsskatt i alt, av arbeidsinntekt og av nettoinntekt. Sum fradrag i prosent av sum skatter og avgifter for personer 17 år og over etter trinn for arbeidsinntekt. Landet. 1985 og 1989	21
3.2. Antall personer 17 år og over med toppskatt etter kjønn. Sum toppskatt. Mill. kr. Landet. 1988 og 1989	21
3.3. Personer 17 år og over med toppskatt etter skattekasse. Antall og sum toppskatt. Mill. kr. Landet. 1988 og 1989.	21
4.1. Antall personer 17 år og over etter resultat av skatteoppgjøret. Sum restskatt og sum overskytende forskudd. Mill. kr. Landet. 1985 - 1989	26
4.2. Antall personer 17 år og over etter resultat av skatteoppgjøret og etter sosioøkonomisk status. Gjennomsnittlig restskatt og gjennomsnittlig tilgode- beløp. Kroner. Landet. 1985 - 1989	26
4.3. Personer 17 år og over med restskatt eller tilgodebeløp etter sosioøkonomisk status og pensjonsgivende inntekt. Gjennomsnittlig restskatt og gjennomsnittlig tilgodebeløp. Kroner. Landet. 1989	27
4.4. Forskuddsform. Relative andeler. Landet. 1986 - 1989	27
4.5. Forskuddsform og resultat av skatteoppgjøret. 1986 - 1988	27
4.6. Antall personer 17 år og over hhv. med og uten rentetillegg på restskatt etter trinn for restskatt. Sum restskatt og sum rentetillegg. Mill. kroner. Landet. 1988 og 1989	28
4.7. Antall personer 17 år og over med overskytende forskudd etter trinn for tilgode- beløp. Sum tilgodebeløp og sum rentegodtgjørelse. Mill. kroner. Landet. 1988 og 1989	28
4.8. Antall personer 17 år og over etter sosioøkonomisk status, utdanning og resultat av skatteoppgjøret. Landet. 1989	29
4.9. Personer 17 år og over etter sosioøkonomisk status, utdanning og resultat av skatteoppgjøret. Gjennomsnittlig restskatt og gjennomsnittlig tilgodebeløp. Kroner. Landet. 1989	29
4.10. Antall personer 17 år og over etter alder, kjønn og resultat av skatteoppgjøret. Gjennomsnittlig restskatt og gjennomsnittlig tilgodebeløp. Kroner. Landet. 1989	30
4.11. Antall personer 17 år og over etter sosioøkonomisk status med hhv. tilleggsskatt, forsinkelsesavgift og både tilleggsskatt og forsinkelsesavgift. Sum tilleggsskatt og sum forsinkelsesavgift. 1000 kr. Landet. 1987 - 1989	30

5.1.	Antall ektepar i alt etter skatteklasse og familiefase. Landet 1980, 1984 og 1989 . .	36
5.2.	Antall ektepar i alt etter skatteklasse. Landet. 1984-1989	36
5.3.	Antall ektepar i alt etter inntektskategori og familiefase. Landet. 1980 og 1989	36
5.4.	Ektepar i alt etter inntektskategori, kvinnens alder og familiefase. Prosent. Landet. 1980 og 1989	36
5.5.	Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter familiefase og etter kvinnens relative andel av ekteparets samlede arbeidsinntekt. Relativ fordeling. Landet. 1980 og 1989	37
5.6.	To-inntektsfamilier etter kvinnens alder. Kvinnens gjennomsnittlige relative andel av ekteparets gjennomsnittlige samlede arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989	37
5.7.	Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter kvinnens alder og kvinnens relative andel av ekteparets samlede arbeidsinntekt. Ektepar uten barn. Prosent. Landet. 1980 og 1989	37
5.8.	Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter kvinnens alder og kvinnens relative andel av ekteparets samlede arbeidsinntekt. Ektepar med barn. Prosent. Landet. 1980 og 1989	38
5.9.	To-inntektsfamilier etter kvinnens utdanning. Kvinnens gjennomsnittlige relative andel av parets gjennomsnittlige samlede arbeidsinntekt. Landet. 1988 og 1989 . . .	38
5.10.	Par med minst en arbeidsinntekt etter kvinnens relative andel av parets samlede arbeidsinntekt. Gjennomsnittlig arbeidsinntekt. Kroner. Landet. 1980 og 1989	38
5.11.	Ektepar i alt etter inntektskategori og familiefase. Gjennomsnittlig arbeidsinntekt for ekteparet i faste priser. 1980 = 100. Landet. 1980. 1984 og 1989	39
5.12.	Ektepar i alt etter inntektskategori og familiefase. Gjennomsnittlig nettoinntekt for ekteparet i faste priser. 1980 = 100. Landet. 1980. 1984 og 1989	39
5.13.	Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter ekteparets samlede arbeidsinntekt og etter familiefase. Relative andeler. Landet. 1980 og 1989	39
5.14.	Ektepar i alt etter inntektskategori, familiefase og parets samlede trygdeavgifts- grunnlag. Relative andeler arbeidsinntekt og pensjons-/trygdeinntekt. Landet. 1989	40
5.15.	Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter parets samlede trygdeavgiftsgrunnlag. Relative andeler. Landet. 1989	40
5.16.	Ektepar i alt etter inntektskategori og etter kvinnens alder. Ekteparets gjennem- snittlige samlede trygdeavgiftsgrunnlag. Kroner. Landet. 1989	40
6.1.	Antall enslige forsørgere 17 år og over etter kjønn og alder. Landet. 1980 og 1989	44
6.2.	Enslige forsørgere 17 år og over etter kjønn, alder og antall barn. Prosent. Landet. 1980 og 1989	44
6.3.	Enslige forsørgere 17 år og over etter sammensetning av trygdeavgiftsgrunnlag. Prosent. Landet. 1989	44
6.4.	Enslige forsørgere 17 år og over etter kjønn, alder og inntektsart. Gjennomsnittlig trygdeavgiftsgrunnlag. Kroner. Landet. 1989	45
6.5.	Enslige forsørgere 17 år og over med arbeidsinntekt etter kjønn. Prosent. Landet. 1980 og 1989	45
6.6.	Enslige forsørgere med arbeidsinntekt. Gjennomsnittlig arbeidsinntekt i faste priser. 1980=100. Landet. 1980. 1984 og 1989	45
7.1.	Antall enslige 17 år og over etter kjønn og alder. Landet. 1980 og 1989	48
7.2.	Enslige 17 år og over etter kjønn og alder. Prosent. Landet. 1989	48
7.3.	Enslige 17 år og over med arbeidsinntekt etter kjønn og alder. Prosent. Landet. 1980 og 1989	48
7.4.	Enslige 17 år og over etter kjønn, alder og sammensetning av trygdeavgiftsgrunn- laget. Prosent. Gjennomsnittlig samlet trygdeavgiftsgrunnlag. Kroner. Landet. 1989	49
7.5.	Enslige personer 17 år og over med arbeidsinntekt. Gjennomsnittlig arbeidsinntekt i faste priser. 1980 = 100. Landet. 1980. 1984 og 1989	49

SAMMENDRAG

Blant den delen av befolkningen som hadde arbeidsinntekt i hhv. 1980 og 1989 er fordelingen av slik inntekt blitt skjevare i løpet av 1980-årene. Både i 1980 og i 1989 var arbeidsinntekt skjevare fordelt blant kvinner enn blant menn. I 1989 er forskjellen i fordeling mellom kvinner og menn mindre. Dette er et resultat av at fordelingen av arbeidsinntekt er blitt skjevare blant menn, mens fordelingen blant kvinner har vært relativt konstant.

I siste halvdel av 1980-årene ble det gjennomført en omlegging av skattesystemet i retning av økt beskatning av "brutto" inntekter. Målt som relativ del av arbeidsinntekt økte samlede inntektsskatter og avgifter med 1,7 prosentpoeng fra 1985 til 1989. Relatert til nettoinntekt gikk samlede inntektsskatter og avgifter ned med 0,5 prosentpoeng i samme periode. Som ledd i omleggingen av skattesystemet til økt bruttobeskatning ble toppskatt til staten innført. I 1989 betalte vel 500 000 personer toppskatt. Gjennomsnittlig toppskatt for disse var 5 800 kroner. Denne omleggingen av skattesystemet har vært en medvirkende årsak til at ektepar i stadig større grad lignes særskilt.

En oversikt over skatteoppgjørene for inntektsårene 1985 - 1989 viser at samlet restskatt økte sterkt fram til og med 1988. I 1987 og 1988 var samlet restskatt større enn samlet overskytende forskudd. I 1989 førte regelendringer for rentetillegg på restskatt og større bruk av tabellkort ved forskuddsuttvirkningen til at samlet overskytende forskudd igjen var høyere enn samlet restskatt.

Beregninger av gjennomsnittlig arbeidsinntekt målt i faste priser, for personer med arbeidsinntekt, viser at det var en nedgang fra 1980 til 1984, mens det var en økning fra 1984 til 1989 slik at gjennomsnittlig arbeidsinntekt var høyere i 1989 enn i 1980. For menn med arbeidsinntekt var gjennomsnittss-

inntekten lavere i 1989 enn i 1980. Hovedmønsteret for utviklingen av gjennomsnittlig arbeidsinntekt for menn er at inntekten går ned i første halvdel og øker i siste halvdel av tiårsperioden, mens gjennomsnittlig arbeidsinntekt for kvinner øker i hele perioden, men med størst økning fra 1984 til 1989. En gruppering etter ekteskapeleg status viser at dette mønsteret også gjelder for gifte menn og kvinner og for enslige forsørgere av begge kjønn. Økningen fra 1980 til 1989 har vært sterkest for gifte kvinner. For enslige kvinner avviker utviklingen fra hovedmønsteret ved at denne gruppen hadde lavere arbeidsinntekt i 1989 enn i 1980. Variasjonen i gjennomsnittlig arbeidsinntekt over tid mellom kjønnene avspeiler utviklingen på arbeidsmarkedet. Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser viser at det har foregått en omfordeling av samlet arbeidstid mellom kvinner og menn i løpet av 1980-årene. Kvinner sto for 80 prosent av økningen i sysselsettingen fra 1980 til 1987. Kvinner arbeider dessuten i større grad heltid ved utgangen av perioden enn ved begynnelsen av perioden.

En konsekvens av utviklingen på arbeidsmarkedet er bl.a. at gifte kvinner i økende grad har tatt del i den økonomiske forsørgelsen av seg selv og sin familie i løpet av 1980-årene. Dette har resultert i en større andel ektepar der begge ektefeller har arbeidsinntekt, og i at kvinner gjennomsnittlig har økt sin relative andel av ekteparets samlede arbeidsinntekt. I 1980 besto 60 prosent av ekteparene av par der begge ektefeller hadde arbeidsinntekt. Tilsvarende andel i 1989 var 64 prosent. Ektepar uten barn der bare en av ektefellene har arbeidsinntekt, hadde gjennomsnittlig lavere arbeidsinntekt i 1989 enn i 1980. Størst inntektsøkning blant ektepar hadde par med barn der begge ektefeller har arbeidsinntekt. Det er utviklingen i ekteparets samlede gjennomsnittlige arbeidsinntekt i faste priser som viser dette.

1. INNLEDNING

Statistisk sentralbyrås registerbaserte inntekts- og skattestatistikk (heretter kalt skattestatistikk) var fram til 1983 samlet i en publikasjon: NOS Skattestatistikk. Under dette statistikkområdet skilles det mellom tre undergrupper:

- Summarisk skattestatistikk
- Skattestatistikk for personer
- Skattestatistikk for etterskuddspliktige.

Fra 1983 ble resultater fra disse tre undergruppene publisert hver for seg i Statistisk ukehefte og Nye Distrikstall/Regionalstatistikk.

Skattestatistikk for personer var i løpet av 1990 gjenstand for en omarbeiding. Formålet med denne publikasjonen er å presentere noen resultater fra dette statistikkområdet etter omarbeidingen og i vid forstand vise et utsnitt av den informasjon som ligger i datagrunnlaget for skattestatistikken. Det er utviklingen i 1980-årene som vil bli belyst gjennom en fokusering på årgangene 1980 og 1989, med tillegg av resultater for enkelte mellomliggende år.

Denne rapporten består grovt sett av en oversiktsdel (kap. 2 - 4) og en familie-/persondel (kap. 5 - 7). De enkelte kapitlene kan stå som selvstendige enheter, men kapitlene 2 - 4 kan også leses som bakgrunnsstoff for kapittel 5 - 7.

I forbindelse med omarbeidingen av statistikkområdet er det utarbeidet et eget dokumentasjonsnotat. Dette notatet inneholder en beskrivelse av det arbeidet som er gjort i forbindelse med omleggingen, detaljerte definisjoner av de enkelte begreper, regler for å avlede variable mv. Dokumentasjonsnotatet er utgitt i serien "Interne notater". Spesielt interesserte kan få dette notatet ved å henvende seg til Seksjon for inntekt og lønn.

1.2. Omfang

Den registerbaserte skattestatistikken er en totaltelling. Statistikken bygger på oppgaver fra den ordinære skatteligningen for personlige skattytere (ligningsregisteret). T.o.m. 1988 omfattet datagrunnlaget også oppgaver fra den særskilte skatteordningen for sjøfolk.

Sjøfolk er fra og med 1989 integrert i det ordinære skattesystemet.

Grunnlaget inneholder individdata for alle personer 13 år og over, ca. 3,6 millioner individer. Som hovedregel presenteres resultater bare for personer 17 år og over.

1.3. Begreper og kjennemerker

Nedenfor blir en del sentrale begreper fra skattestatistikken gjennomgått. (For nærmere detaljer vises det til eget dokumentasjonsnotat).

1.3.1. Enhet

Den statistiske enheten er det enkelte individ. I tabellene benyttes begrepet "person". ("Person" må ikke forveksles med "personlig skattyter" som omfatter to personer når det gjelder fellestilignede ektefeller).

De enkelte individer er registrert i bostedskommunen med sin samlede inntekt, formue og skatt, inkl. evt. utenby(gd)sansettelser.

1.3.2. Nettoformue

Nettoformue er grunnlaget for utligning av formuesskatt til hhv. kommune og stat. Også nettoformue som ligger under grensene for skattlegging til kommune og/eller stat er inkludert.

1.3.3. Nettoinntekt

Nettoinntekt er grunnlaget for utligning av skatt ved kommune-, fylkes- og statsskatteligningen. Også inntekt som ligger under grensene for skattlegging er inkludert.

1.3.4. Pensjonsgivende inntekt

Pensjonsgivende inntekt omfatter inntekt av arbeid i og utenfor tjenesteforhold og inntekt av selvstendig næringsvirksomhet. I hovedsak er dette beregningsgrunnlaget sammensatt på samme måte i 1989 som i 1980, men en av komponentene som inngår i pensjonsgivende inntekt, "naturalytelser", er utvidet i løpet av 1980-årene (jf. kap. 2.3). Det presiseres at dagpenger ved arbeidsledighet er pensjonsgivende inntekt.

Undergrupper av pensjonsgivende inntekt er hhv. lønnsinntekt og næringsinntekt.

Pensjonsgivende inntekt er med i statistikken også om inntekten ligger under grensen for beregning av medlemsavgift til folketrygden.

Heretter blir begrepet "arbeidsinntekt" brukt om pensjonsgivende inntekt.

1.3.5. Beregningsgrunnlag for trygdeavgift, lav sats

Dette er et beregningsgrunnlag som ble innført i 1989. I dette grunnlaget inngår alle pensjoner som er skattepliktige (herunder overgangsstønad) og føderåd i jord- og skogbruk. I dette grunnlaget inngår dessuten inntekt som etter sin art er pensjonsgivende dvs. for personer under 17 år og over 69 år.

1.3.6. Samlet trygdeavgiftsgrunnlag

Fra og med 1989 ble det innført en samordnet trygdeavgift. Samlet trygdeavgiftsgrunnlag er dermed lik summen av 1.3.4. og 1.3.5. Avgiften beregnes etter differensierte satser på grunnlag av arbeidsinntekt og på grunnlag av pensjoner/trygder. Lav sats benyttes på pensjoner/trygder. Avgift av lønnsinntekt og næringsinntekt i jordbruk/skogbruk/fiske beregnes etter mellomsats. Avgift av næringsinntekt utenom primærnæringene beregnes etter høy sats av inntekter opp til 12 ganger folketrygdens grunnbeløp. På slik næringsinntekt over denne grensen benyttes mellomsats.

1.3.7. Utlignet skatt og avgift

Utlignet skatt omfatter formues- og inntektsskatt til kommune, fylke og stat, fellesskatt og medlemsavgifter til folketrygden.

Begrepet "sum utlignet skatt og avgift" omfatter de samlede skatter og avgifter etter at skattefradragene er trukket fra. Skatt av gevinst ved salg av aksjer (betydelig aksjesalg og aksjesalg utenom næring) er inkludert. Det samme gjelder forsinkelsesavgift og tilleggsskatt, jf. kapittel 4, pkt. 7.

De enkelte delskatter oppgis alltid før skattefradragene er trukket fra. Dette skyldes at skattefradragene bare kan fordeles på kommunenivå, ikke på individnivå.

1.3.8. Skattefradrag

Med skattefradrag menes fradrag som trekkes direkte fra utlignet skatt:

- Forsørgerfradrag
- Sparing med skattefradrag (SMS)
- Aksjesparing med skattefradrag (AMS)
- Gruppelivsforsikring
- Finnmarksfradrag
- Fradrag for utenlandsskatt (creditfradrag)
- Fradrag/tillegg for etterbetalt pensjon
- Nedsettelse etter 80 - prosentregelen
- Skattebegrensning for liten skatteevne

For mer detaljerte opplysninger om skattefradrag vises det til publikasjonen "Skatter og overføringer til private" i serien Rapporter. Utgave nr. 14/91 dekker perioden 1975-1991. Her gis det bl.a. opplysninger om når de enkelte fradrag ble innført.

1.3.9. Sosioøkonomisk status

Sosioøkonomisk status er avledet av opplysningene om arbeidsinntekt. Følgende grupper er avledet:

- Lønnstakere
- Selvstendig næringsdrivende
 - Selvstendig næringsdrivende i jordbruk/skogbruk/fiske
 - Selvstendig næringsdrivende i andre næringer
- Andre

Til grunn for denne inndelingen ligger følgende kriterier:

Som lønnstakere regnes personer med lønnsinntekt større enn en evt. næringsinntekt. Alle andre med arbeidsinntekt regnes som selvstendig næringsdrivende.

Blant de selvstendig næringsdrivende skilles det mellom selvstendig næringsdrivende i jordbruk/skogbruk/fiske (næringsinntekt i jordbruk/skogbruk/fiske må være større enn evt. annen næringsinntekt) og selvstendig næringsdrivende i andre næringer (med størst næringsinntekt opptjent utenom jordbruk/skogbruk/fiske).

Til gruppen "andre" regnes personer uten arbeidsinntekt (pensjonister, trygdede etc.). (Personer som har inntekt av pensjon/trygd i kombinasjon med arbeidsinntekt, regnes følgelig som enten lønnstakere eller næringsdrivende).

1.3.10. Barn

I skattestatistikken er barn definert etter følgende regler:

- Antall barn 0 - 15 år som det gis forsørgerfradrag for. (Gjelder alle barn i denne aldersgruppen).

- Antall barn 16, 17 og 18 år som det gis hhv. helt og halvt forsørgerfradrag for. (T.o.m. 1986 var øvre aldersgrense 19 år).

- Antall barn 16 år som det ikke gis forsørgerfradrag for.

Personer som faller inn under kriteriene ovenfor, er i ligningsterminologien "bipersoner".

Personer i alderen 17 og 18/(19) år som det ikke gis forsørgerfradrag for, regnes ikke som barn i statistikken.

1.4. Kobling mot andre registre

Det er hentet inn tilleggsopplysninger ved kobling av ligningsregisteret mot enkelte av SSBs øvrige registre.

1.4.1. Utdanning

Fra og med 1988 er det foretatt kobling mot SSBs utdanningsregister for å få med kode for utdanningsnivå og kode for fagfelt. Utdanningen er høyest fullførte utdanning pr. 1. oktober i det enkelte år.

Grunnlagsmaterialet inneholder opplysninger om utdanning med i alt 9 utdanningsnivåer. Innenfor hvert utdanningsnivå er det mulig å skille mellom 9 fagfelter. For nærmere opplysninger om utdanningsgruppering vises det til SSBs Standard for utdanningsgruppering i serien Standarder for norsk statistikk.

1.4.2. Postnummer og grunnkrets

Fra Det sentrale personregister er det påkoblet kode for grunnkrets og postnummer.

Dette betyr at data fra Skattestatistikken alternativt kan produseres på fylkesnivå, kommunenivå, postnummernivå og grunnkretsnivå. Kode for grunnkrets og for postnummer er basert på adresse ved utgangen av det enkelte år (pr. 31.12.).

I Regionalstatistikk nr. 7, 1990 og nr. 7, 1991 er grunnkretskode benyttet for å lage statistikk på bydelsnivå for Oslo.

1.5. Feilkilder og usikkerhet ved resultatene

I all statistikk vil det kunne forekomme feil enten som følge av mangler i grunnlagsmaterialet eller som følge av bearbeidingsfeil. Dette gjelder enten det er snakk om en totaltelling eller en utvalgstilling. SSB mottar datagrunnlaget (ligningsregisteret) fra Skattedirektoratet etter at endringer som følge av klager, er foretatt. I noen tilfeller vil imidlertid klagebehandlingen ta så lang tid at endringer kan finne sted etter at SSB har mottatt datagrunnlaget. Enkelte klagesaker kan versere over flere år. Opplysningene i ligningsregisteret vil dessuten kunne inneholde feil i ansettelse og skatter som aldri blir påklaget og rettet. Datagrunnlaget er gjenstand for en omfattende kontroll- og rettesprosedyre. Feil som måtte gjenstå, vil i alle fall være ubetydelige.

Ved kobling mot andre registre (utdanningsregisteret og personregisteret) vil det alltid være enkeltindivider som bare finnes på ett av registrene og som dermed ikke får påkoblet de aktuelle kjennemerker. Når ligningsregisteret kobles mot andre registre, blir individer som ikke finnes på ligningsregisteret holdt utenfor.

Det gjelder generelt at feil og mangler ved datagrunnlaget gir større utslag jo høyere detaljnivå og jo lavere regionalt nivå. En konsekvens av dette vil være at det for enkelte grunnkretser ikke kan gis opplysninger, jf. 1.4.2.

2. INNTEKTS- OG FORMUESFORDELING 1980 OG 1989

2.1. Ulikhetsmål

I dette kapitlet studeres ulikhet i fordeling av nettoformue og av arbeidsinntekt der det fokuseres spesielt på endringer fra 1980 til 1989. For inntektsfordeling legges det dessuten spesiell vekt på forskjell i fordelingen hos hhv. kvinner og menn.

Metoden og målene som er benyttet i denne undersøkelsen, er dokumentert og beskrevet i to publikasjoner utgitt i serien Rapporter. For detaljert informasjon om dette henvises det derfor til Rapport 82/9 "Om måling av ulikskap" av Rolf Aaberge og Rapport 88/15 "Inntektsulikhet i Norge 1973 - 1985" av Rolf Aaberge og Tom Wennemo.

Gini-koeffisienten (G) er definert som arealet mellom diagonalen og Lorenzkurven, multiplisert med 2. (Se f.eks. figur 2.2). G varierer mellom 0 og 1. Ulikheten avtar jo nærmere verdien kommer 0. Hvis alle hadde like mye av en ressurs, ville ulikhetsmålet få verdien 0. I en grafisk framstilling ville da Lorenzkurven være sammenfallende med diagonalen.

A-koeffisienten varierer fra 0 til 1 (som G), men A-koeffisienten retter større oppmerksomhet mot den nedre delen av fordelingen. Også for A-koeffisienten gjelder at ulikheten avtar jo nærmere verdien kommer 0, og øker jo nærmere verdien kommer 1. Den grafiske framstillingen av A-koeffisienten er "M-kurven" (jf. figur 2.1).

2.2. Grunnlag for målingene

Det kan diskuteres hvor velegnet skattestatistikken er for ulikhetsmåling. De inntekts- og formuesbegreper som finnes i datagrunnlaget for skattestatistikken, gir ikke uttrykk for den samlede inntekten og formuen for personer eller husholdninger og må ikke oppfattes som et uttrykk for fordeling av velferd i populasjonen.

Fordelen med dette datagrunnlaget er at det dreier seg om en totaltelling slik at selv små endringer vil være signifikante.

Med skattestatistikken som grunnlag vil valget av inntektsbegrep stå mellom nettoinntekt og arbeidsinntekt dersom målingen

skal favne både 1980 og 1989. I senere kapitler er arbeidsinntekt det sentrale inntektsbegrepet. Dette begrepet vil direkte fange opp utviklingen på arbeidsmarkedet som er en viktig bakgrunnsfaktor i kap. 5 - 7. Endringer i arbeidsinntekt som følge av endringer på arbeidsmarkedet vil bare indirekte gi seg utslag i nettoinntekt.

Et annet problem knyttet til bruk av nettoinntekt er at denne inntekten framkommer etter fradrag for bl.a. gjeldsrenter. Dersom ulikhetsmåling med nettoinntekt som målegrunnlag ville vise økende ulikhet i løpet av perioden, er ikke det nødvendigvis uttrykk for at de fattige er blitt fattigere og de rike rikere. (Begrepene "fattigere"/"rikere" brukes i relativ forstand).

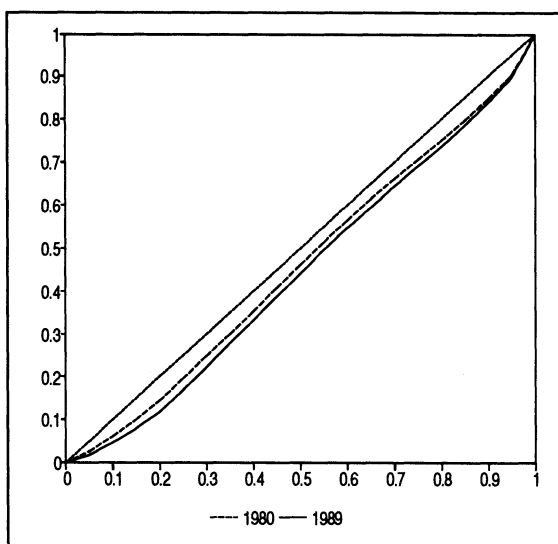
Når arbeidsinntekt er den ressurs som ligger til grunn, faller det naturlig å avgrense den populasjonen som måles, til personer som har slik inntekt. Fordelingen omfatter dermed personer med sosioøkonomisk status som enten lønnstaker eller næringsdrivende. Målingen omfatter alle lønnstakere/næringsdrivende 17 år og over med unntak av personer i alderen 17 - 18/19 år som er definert som barn (se 1.3.10).

Inntektsfordelingen omfatter i alt 2 171 741 personer i 1980. Av disse er 1 249 081 menn. I 1989 er det i alt 2 441 817 personer, herav er 1 324 625 menn.

Det er ikke fastsatt noen nedre grense for arbeidsinntekten. Dette betyr at populasjonen inneholder relativt mange med liten arbeidsinntekt (f.eks. pensjonister med noe arbeidsinntekt, jf. 1.3.9). Datagrunnlaget inneholder ikke opplysninger om beskjeftigelsesgrad eller om arbeidsinntekten er opptjent i hele eller bare deler av året. Dette er forhold som vil påvirke måleresultatet på hvert enkelt tidspunkt, og endringer over tid må sees mot denne bakgrunn.

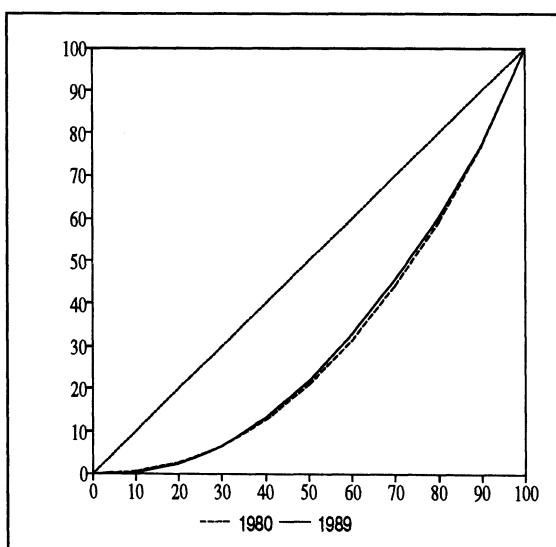
2.3. Resultater

Figur 2.1. viser inntektsfordeling for begge kjønn sett samlet i hhv. 1980 og 1989. Arbeidsinntekten er skjevtere fordelt i 1989 enn i 1980. Desilfordelingen i tabell 2.1 viser at den nederste desilen har fått en mindre andel av all arbeidsinntekt i løpet av perioden, mens den øverste desilen har økt sin andel.

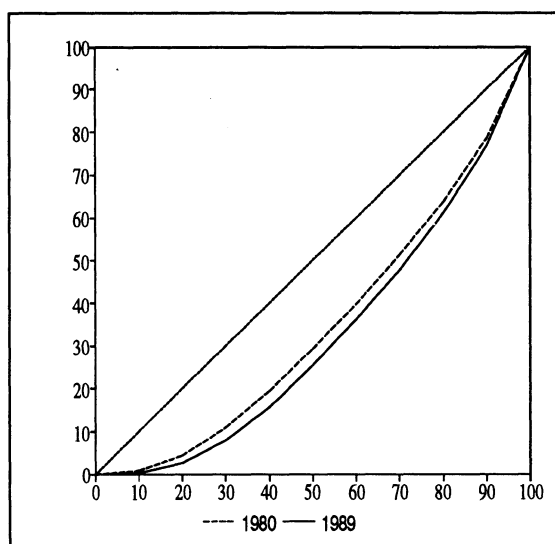
Figur 2.1. M-kurver for menn og kvinner med arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989

Fordeling av arbeidsinntekt for kvinner er vist i figur 2.2. I løpet av perioden er det liten endring i fordelingen blant kvinner, men det som kan konstateres, er en endring i retning av en jevnere fordeling.

Figur 2.2. Lorenzkurver for kvinner med arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989

Av all arbeidsinntekt opptjent av kvinner har den laveste desilen samme andel både i 1980 og i 1989, mens den øverste desilen har en mindre andel i 1989 enn i 1980.

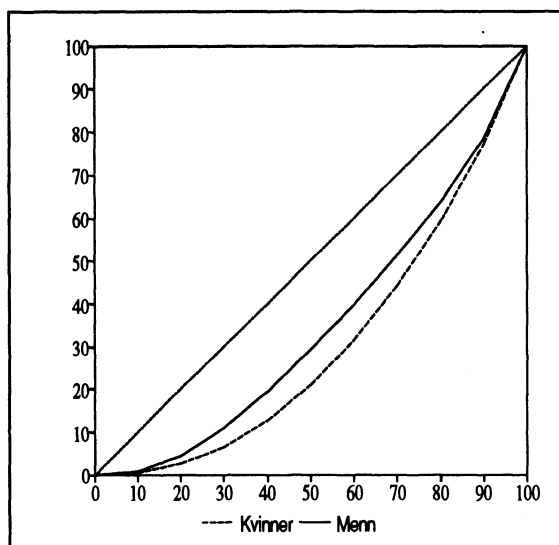

Figur 2.3. Lorenzkurver for menn med arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989

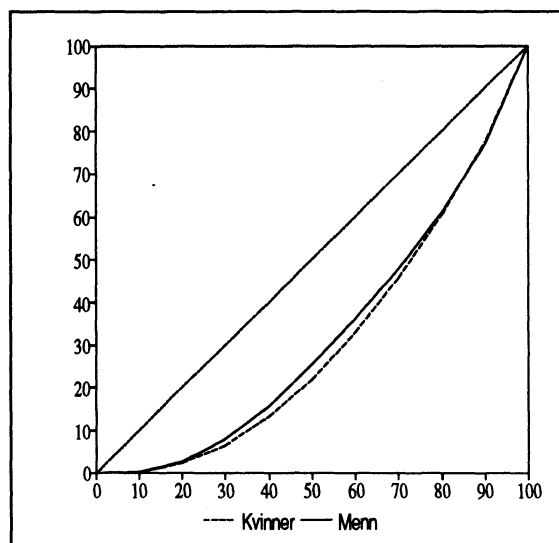
Figur 2.3 viser at arbeidsinntekten er blitt skjevtere fordelt blant menn i løpet av tiåret. Av tabell 2.3 går det fram at utviklingen i retning av større skjevhet gjelder både arbeidsinntekt og næringsinntekt.

En fokusering på den laveste og den høyeste desilen for menn i tabell 2.1 viser at av all arbeidsinntekt opptjent av menn i 1980 tilfalt 0,9 prosent de 10 prosent fattigste, mens 21,5 prosent tilfalt de 10 prosent rikeste. I 1989 hadde den fattigste tidelen blant menn en lavere andel av all inntekt enn i 1980 med 0,4 prosent. Den rikeste tidelen hadde økt sin andel til 23,7 prosent.

Figur 2.4 og 2.5 viser inntektsfordelingen for menn og kvinner i hhv. 1980 og 1989. Arbeidsinntekten er skjevtere fordelt blant kvinner enn blant menn både i 1980 og i 1989, men forskjellen er blitt mindre i løpet av tiåret. Det må kunne fastslås at kvinners økte yrkesdeltakelse i 1980-årene ikke er noen hovedårsak til at denne forskjellen er blitt mindre. Den viktigste årsaken til at forskjellen i fordeling av arbeidsinntekt mellom kjønnene er blitt mindre, er som nevnt ovenfor, at ulikheten blant menn er økt, slik at den i 1989 er nesten like stor blant menn som blant kvinner. Den økte ulikheten blant menn gir seg også utslag når begge kjønn sees under ett (figur 2.1), slik at totalresultatet blir økt skjevhet i fordelingen av arbeidsinntekt fra 1980 til 1989.

Figur 2.4. Lorenzkurver for kvinner og menn med arbeidsinntekt. Landet. 1980

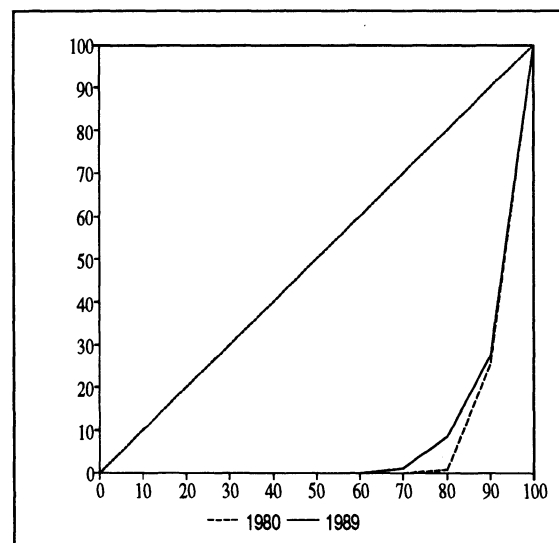

Figur 2.5. Lorenzkurver for kvinner og menn med arbeidsinntekt. Landet. 1989

Skattestatistikken inneholder ikke data-grunnlag som kan dokumentere hvilke forhold som ligger bak denne utviklingen. Det vil være nærliggende å lete etter noe av forklaringen i hva "arbeidsinntekt" inneholder på de enkelte tidspunkter. Det er en kjensgjerning at beregningsgrunnlaget "arbeidsinntekt" er utvidet i løpet av 1980-årene. Sentralt i denne sammenhengen står utvidelsen av hva som skal regnes som "naturalytelser". Nye momenter er f. eks. verdien av rimelige lån i arbeidsforhold, fri bil mv. Spørsmålet om hvorvidt slike ytelser har

vært mere utbredt blant menn enn blant kvinner, og evt. skjevhet i fordelingen av disse, vil måtte stå ubesvart. Dersom slike ordninger var utbredt i samme grad i 1980 som i 1989, vil den fordelingskurven som gjelder 1980, i virkeligheten kamuflere noe av skjevheten, siden den ressursen som er målegrunnlag, ikke inneholder det samme i 1980 som i 1989.

Selv om arbeidsledighetstrygd regnes som arbeidsinntekt, vil fordelingen bli påvirket av fluktasjoner i arbeidsledighet. Perioder med lav ledighet vil trekke i retning av jevnere fordeling og vice versa. Årsgjennomsnitt for arbeidsledighet (begge kjønn) var 1,7 prosent i 1980 og 4,9 prosent i 1989. I 1980 var den gjennomsnittlige ledigheten større blant kvinner enn blant menn. I 1989 var ledigheten størst blant menn. (Kilde: Statistisk årbok).

Figur 2.6. Lorenzkurver for nettoformue 1980 og 1989. Landet

Det eneste formuesbegrep som finnes i data-grunnlaget for skattestatistikken, er nettoformue. Nettoformue omfatter verdien av realkapital og finanskapital etter at sum gjeld er trukket fra, men likevel slik at nettoformue ikke omfatter negative beløp. På grunn av ligningsmåten av ektefellers formue, er det lite relevant å skille mellom menn og kvinner når det gjelder fordeling av formue.

En formuesfordeling kan ikke begrenses til bare å omfatte personer med arbeidsinntekt (sosioøkonomisk status som lønnstakere eller næringsdrivende). Det er nødvendig at en

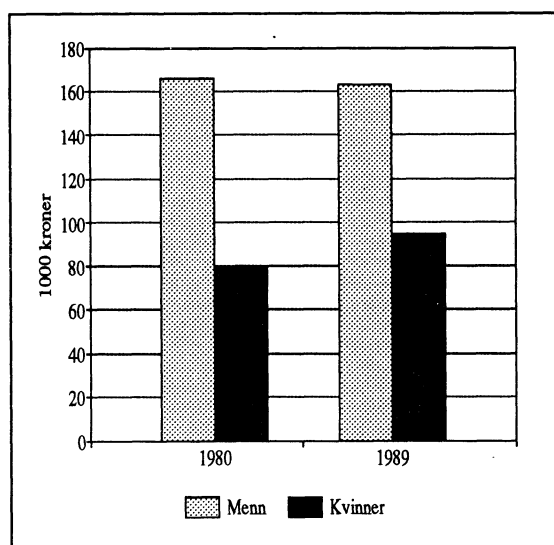
formuesfordeling også omfatter grupper som ikke har arbeidsinntekt, dvs. pensjonister, trygdede mv. (personer med sosioøkonomisk status som "andre", jf. 1.3.9). Formuesfordelingen omfatter dermed alle personer 17 år og over som ikke er definert som barn (jf. ovenfor), dvs. 3 089 567 personer i alt i 1980 og i 1989 i alt 3 311 426 personer.

Det må forventes en vesentlig større skjevhet i fordeling av formue enn av inntekt. Figur 2.6 viser en betydelig skjevhet i fordelingen av formue. I 1980 hadde de 10 prosent rikeste 74,7 prosent av all nettoformue. I 1989 hadde de 10 prosent rikeste en lavere andel enn i 1980 med 72,3 prosent av all nettoformue. I 1980 var det bare de 3 øverste desilene som hadde nettoformue. I 1989 var det registrert nettoformue i de fire øverste desilene. Desil 7 hadde i 1989 1,2 prosent av all formue. Endringer i formuesfordeling fra 1980 til 1989 har altså gått i retning av en jevnere fordeling.

Tabell 2.5 viser hvordan personer hhv. med og uten positiv nettoformue fordeler seg på de enkelte sosioøkonomiske grupper. Høyest andel med positiv nettoformue finnes blant selvstendig næringsdrivende både i 1980 og i 1989. I 1980 er det gruppen med sosioøkonomisk status "andre" (pensjonister mv.) som har lavest andel med positiv nettoformue. Samtidig er dette den eneste gruppen som har en større andel med positiv nettoformue i 1989 enn i 1980.

Gjennomsnittlig nettoformue for personer med positiv nettoformue i de enkelte sosioøkonomiske grupper er vist i tabell 2.6. Selvstendig næringsdrivende har høyest gjennomsnittlig nettoformue ved begge tellinger, mens gjennomsnittlig nettoformue er lavest for lønntakere både i 1980 og i 1989.

I figur 2.7 er medianinntekten for kvinner og menn framstilt for hhv. 1980 og 1989. (Inntekten for 1980 er omregnet til kroneverdien i 1989). Mens medianinntekten for menn viser en reell nedgang, viser medianinntekten

Figur 2.7. Medianinntekt for menn og kvinner med arbeidsinntekt. 1989-kroner. Landet. 1980 og 1989

for kvinner en reell vekst. Tabell 2.7 viser gjennomsnittlig arbeidsinntekt for årene 1980, 1984 og 1989 omregnet til faste priser. Gjennomsnittstallene er knyttet til variable som kjønn og sivilstatus. Menn har gjennomsnittlig høyere arbeidsinntekt enn kvinner, men forskjellen er blitt mindre i løpet av 1980-årene. Dette må sees i sammenheng med ulik utvikling på arbeidsmarkedet for kvinner og menn i 1980-årene. Kvinner stod for 80 prosent av tilveksten i antall sysselsatte fra 1980 til 1987. Parallelt skjedde det en betydelig overgang fra deltid til heltid hos den kvinnelige arbeidskraften. For generell informasjon om utviklingen på arbeidsmarkedet i 1980-årene vises det til SSBs arbeidskraftundersøkelser. Temaet er ellers belyst i spesialartikler i Sosialt utsyn 1989, kapittel 5 "Arbeid", og Randi Kjeldstads artikkel i Samfunnsspeilet nr. 3, 1991: "1980-årene: Kvinnenes tiår på arbeidsmarkedet".

Tabell 2.7 er en samletabell som er ment som referanse for kapitlene 5 - 7.

Tabell 2.1. Inntektsfordeling etter kjønn for personer med arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989

Desil	Begge kjønn		Menn		Kvinner	
	1980	1989	1980	1989	1980	1989
I	0.6	0.5	0.9	0.5	0.5	0.5
II	2.3	1.9	3.5	2.2	2.0	2.0
III	4.5	4.3	6.5	5.2	3.9	4.2
IV	6.7	6.6	8.6	7.9	6.2	6.7
V	8.9	8.8	9.7	9.5	8.3	8.7
VI	10.9	10.7	10.5	10.7	10.4	10.8
VII	12.4	12.2	11.5	11.9	12.7	12.8
VIII	13.9	14.0	12.7	13.3	15.1	14.8
IX	16.1	16.4	14.6	15.6	17.7	17.0
X	23.7	24.5	21.5	23.2	23.0	22.5
A-koeffisient	.543	.559	.469	.527	.563	.553
St.avvik	(.00022)	(.00022)	(.00033)	(.00032)	(.00030)	(.00028)
Gini-koeffisient	.377	.392	.309	.358	.395	.382
St.avvik	(.00024)	(.00024)	(.00032)	(.00034)	(.00030)	(.00028)

Tabell 2.2. Medianinntekt og gjennomsnittsinntekt etter kjønn for personer med arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989. Kroner

	Begge kjønn		Menn		Kvinner	
	1980	1989	1980	1989	1980	1989
Median	65000	130900	82900	163400	39400	95000
Gjennomsnitt	65100	132700	82000	162000	42300	98000
Prosent	99.8	98.6	101.1	100.1	93.1	96.9

Tabell 2.3. Inntektsfordeling for menn med arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989. Kroner

	Arbeidsinntekt		Lønnsinntekt		Næringsinntekt	
	1980	1989	1980	1989	1980	1989
I	0.9	0.5	0.5	0.3	0.2	0.1
II	3.5	2.2	2.7	1.5	0.9	0.5
III	6.5	5.2	6.1	4.4	2.1	1.3
IV	8.6	7.9	8.8	7.9	4.0	3.0
V	9.7	9.5	10.0	9.7	6.5	5.4
VI	10.5	10.7	10.9	10.9	9.0	8.3
VII	11.5	11.9	11.8	12.2	11.7	11.4
VIII	12.7	13.3	13.0	13.7	14.7	14.8
IX	14.6	15.6	14.9	16.0	18.9	19.3
X	21.5	23.2	21.3	23.2	32.0	35.7
A-koeffisient	.469	.527	.494	.548	.667	.709
St.avvik	(.00033)	(.00032)	(.00034)	(.00031)	(.00070)	(.00099)
Gini-koeffisient	.309	.358	.323	.373	.511	.560
St.avvik	(.00032)	(.00034)	(.00033)	(.00031)	(.00091)	(.00143)

Tabell 2.4. Formuesfordeling for personer 17 år og over. Landet. 1980 og 1989

Desil	1980	1989
I	0.0	0.0
II	0.0	0.0
III	0.0	0.0
IV	0.0	0.0
V	0.0	0.0
VI	0.0	0.0
VII	0.0	1.2
VIII	0.7	7.4
IX	24.6	19.0
X	74.7	72.3
A-koeffisient	.929	.923
St.avvik	(.00009)	(.00047)
Gini-koeffisient	.866	.858
St.avvik	(.00016)	(.00087)

Tabell 2.5. Personer 17 år og over etter sosioøkonomisk status hhv. med og uten og nettoformue. Prosent. Landet. 1980 og 1989

Sosioøkonomisk status	I alt	Uten nettoformue		Med nettoformue	
		1980	1989	1980	1989
I alt	100	61	62	39	38
Selvstendige	100	35	48	65	52
Lønnstakere	100	61	67	39	33
Andre	100	70	53	30	47

Tabell 2.6. Gjennomsnittlig nettoformue for personer 17 år og over med positiv nettoformue etter sosioøkonomisk status. Landet. 1980 og 1989. Kroner

Sosioøkonomisk status	1980	1989
I alt	84000	228000
Selvstendige	173000	425000
Lønnstakere	68000	207000
Andre	76000	212000

Tabell 2.7. Personer 17 år og over med arbeidsinntekt etter sivilstand. Gjennomsnittlig arbeidsinntekt i faste priser. 1980 = 100. Landet. 1980, 1984 og 1989

	Gjennomsnittsbeløp 1980	Indeks, faste priser 1980 = 100. Deflatert med konsumprisindeksen		
		1980	1984	1989
Totalt				
Begge kjønn	65100	100	96	102
Menn	82000	100	95	99
Kvinner	42300	100	102	116
Gifte				
Begge kjønn	70279	100	100	108
Menn	92722	100	99	105
Kvinner	40185	100	107	127
Enslige forsørgere				
Begge kjønn	62360	100	91	98
Menn	108177	100	89	91
Kvinner	46606	100	106	115
Enslige				
Begge kjønn	54844	100	93	100
Menn	60580	100	95	102
Kvinner	45984	100	91	98

3. "BRUTTOSKATT" OG "NETTOSKATT" - NYE BEREKNINGSGRUNNLAG

3.1. Historikk

I siste halvdel av 1980-tallet ble det foretatt en omlegging av skattesystemet. Omleggingen innebar en gradvis overgang fra et system med skattlegging av nettoinntekt etter progressive satser (ved statsskatteligningen), til et system med øket beskatning av bruttoinntekter etter flate satser, samtidig som progresjonen på skatt av nettoinntekt til staten ble dempet. Flere trekk ved denne omleggingen peker fram mot Skattereformen som trådte i kraft fra 1992.

I alminnelig språkbruk fikk den enkelte skatteart betegnelsen "bruttoskatt" og "nettoskatt" etter som den ble beregnet av et "brutto" eller et "netto" inntektsgrunnlag. Disse begrepene fikk dermed en betydning som avviker fra den tradisjonelle definisjonen i skattestatistikken. I skattestatistikken har begrepet "bruttoskatt" vært brukt i betydningen samlet skatt/avgift før fradrag og nedsettelse i skatt. Tilsvarende er "nettoskatt" brukt om sum utlignet skatt/avgift etter at fradrag for SMS,AMS, forsørgerfradrag mv. er trukket fra (om skattefradrag - se 1.3.8.)

Den nye betydningen av begrepene er så innarbeidet at i denne framstillingen blir skatteartene gruppert som hhv. "brutto" og "netto" avhengig av hvilken type inntekt som ligger til grunn for skatteberegningen. Dette blir nærmere presisert nedenfor.

Fram til 1987 var pensjonsdelen av medlemsavgiften til folketrygden den eneste avgifts-/skatteart som ble beregnet av et brutto inntektsgrunnlag (arbeidsinntekt). Det ble ikke beregnet pensjonsdelsavgift av arbeidsinntekt som oversteg 12 ganger folketrygdens grunnbeløp (12g = øvre grense for opptjening av pensjonspoeng).

Det første steget i omleggingen til økt bruttobeskatning bestod i at også arbeidsinntekt over 12g ble ilagt pensjonsdelsavgift (fra 1986). (I 1986 var denne satsen 0,7 prosent, mens den i årene 1987 og 1988 var lik lav sats for pensjonsdelen. Fra 1989 er satsen lik mellomsats for trygdeavgift).

Sykedelen av medlemsavgiften til folketrygden ble fram til 1987 beregnet av nettoinntekt ved statsskatteligningen. I 1987 og 1988 ble sykedelen erstattet av helsedelsavgift som ble beregnet på grunnlag av et brutto inntektsgrunnlag ("helsedelsgrunnlag").

Både folketrygdavgifter, skatt av nettoinntekt til kommunen og fellesskatt til Skattefordelingsfondet er beregnet etter flate satser.

Det siste steget i denne omleggingen var innføring av toppskatt til staten fra og med 1988.

Innføringen av bruttobeskatning har bl.a. hatt konsekvenser for klassefastsettelse for ektefeller, jf. kap. 5.3.

3.2. Utlignet skatt før og etter overgang til økt bruttobeskatning

I tabell 3.1 er inntektsintervallene bestemt av årsgjennomsnitt for folketrygdens grunnbeløp (g) avrundet til nærmeste 100 kroner.

Skatt i denne tabellen gjelder skatt/avgift på inntekt før skattefradrag er trukket fra. Bruttoskatt og nettoskatt er i denne tabellen brukt om de delskatter som er beregnet av hhv. brutto og netto inntektsgrunnlag.

Regnet i forhold til arbeidsinntekt, økte samlet inntektsskatt med 1,7 prosentpoeng fra 1985 til 1989, mens det i samme periode var en nedgang i samlet inntektsskatt på 0,5 prosentpoeng regnet i forhold til nettoinntekt.

Endringene fordeler seg ulikt på de enkelte inntektsintervaller. Relatert til arbeidsinntekt er det størst økning i inntektsskattene for inntektsgruppen med opptil 3g i arbeidsinntekt. For denne gruppen økte inntektsskattene med 7,1 prosentpoeng. For de øvrige inntektsintervallene varierer økningen fra 0,1 til 0,7 prosentpoeng.

I forhold til nettoinntekt utgjør samlet inntektsskatt en lavere andel for personer med arbeidsinntekt opp til 3g. For personer med arbeidsinntekt 3g og over utgjør inntektsskattene en gradvis større del av nettoinntekten. Størst økning er det for personer som har arbeidsinntekt over 12g. Samlet inntektsskatt for disse økte med 1,9 prosentpoeng.

Bruttoskattenes andel av samlet inntektsskatt er økt fra 20 til 28 prosent i perioden fra 1985 til 1989. Skattefradragene utgjør en mindre andel av samlet inntektsskatt i 1989 enn i 1985. I 1985 utgjorde samlet skattefradrag 6,5 prosent av samlet inntektsskatt, mens fradragene i 1989 utgjorde 4,1 prosent. Dette har sammenheng bl.a. med en nedtrapping av fradragberettiget beløp for SMS og AMS.

3.3. Toppskatt

Det var 648 500 personer som betalte toppskatt i introduksjonsåret (1988). I gjennomsnitt betalte disse vel 4 000 kroner i toppskatt. Året etter var antall personer med toppskatt sunket til 556 300, mens gjennomsnittlig toppskatt var økt til ca. 5 800 kroner. Regnet i forhold til alle personer 17 år og over i 1989 utgjør personer med toppskatt en andel på 16 prosent.

For begge årgangene gjelder at 8 av 10 personer med toppskatt er menn. De fleste med toppskatt er lignet i skatteklasser 1 (ca. 80 prosent).

Toppskatten utgjorde 2,6 milliarder kroner i 1988 og 3,2 milliarder kroner i 1989.

Endringene i antall og i skattebeløp har sammenheng med endringer i beregningsgrunnlaget, i fribeløp og i skattesatser. Fribeløpet økte mer i skatteklasser 1 enn i skatteklasser 2 fra 1988 til 1989, slik at relativt flere kom under grensene for iligning av toppskatt. Samtidig økte satsen fra 6 prosent i 1988 til 8,5 prosent i 1989.

Beregningsgrunnlaget for toppskatt var bredere i 1988 enn i 1989. Skattepliktig utbytte av aksjer i norske selskaper inngikk i beregningsgrunnlaget i 1988, men ikke i 1989. I beregningsgrunnlaget inngår ellers arbeidsinntekt, inntekt av pensjoner som er skattepliktige, føderådssytelser i jord- og skogbruk og livrenter som er ledd i pensjonsordning i arbeidsforhold. Grunnlaget reduseres med "Finnmarksfradrag", men ikke med særfradrag.

Tabell 3.1. "Netto" og "brutto" skatter, før fradrag og korreksjoner i skatt, i prosent av inntektsskatt i alt, av arbeidsinntekt og av nettoinntekt. Sum fradrag i prosent av sum skatter og avgifter for personer 17 år og over etter trinn for arbeidsinntekt. Landet. 1985 og 1989.

Arbeidsinntekt	Inntektsskatt i alt prosentvis fordelt		Skattefradrag i prosent av samlet skatt	Sum utlignet skatt i prosent	
	Brutto-skatt	Netto-skatt		Av arbeidsinntekt	Av nettoinntekt
1989					
I alt	27.7	72.3	4.1	33.7	33.2
0	7.9	92.1	5.6	-	17.3
100 - 64 500 (2g)	22.3	77.7	8.1	36.4	22.0
64 600 - 129 100 (4g)	29.7	70.3	5.2	27.8	30.5
129 200 - 193 600 (6g)	28.9	71.1	3.8	28.1	34.4
193 700 - 258 200 (8g)	29.3	70.7	3.4	30.6	39.6
258 300 - 322 700 (10g)	31.0	69.0	2.9	34.6	45.3
322 800 - 387 300 (12g)	31.6	68.4	2.9	37.4	49.2
387 400 og over (>12g)	32.8	67.2	3.7	40.8	55.1
1985					
I alt	19.9	80.1	6.5	32.0	33.7
0	0.0	100.0	10.3	-	20.1
100 - 50 600 (2g)	17.1	82.9	11.9	29.3	22.7
50 700 - 101 300 (4g)	24.3	75.7	7.6	27.1	30.2
101 400 - 152 000 (6g)	23.1	76.9	6.0	28.1	33.7
152 100 - 202 600 (8g)	21.4	78.6	5.6	30.5	38.5
202 700 - 253 300 (10g)	19.7	80.3	4.9	33.6	43.9
253 400 - 303 900 (12g)	18.2	81.8	4.5	37.0	48.3
304 000 og over (>12g)	12.9	87.1	4.0	40.7	53.2

Tabell 3.2. Antall personer 17 år og over med toppskatt etter kjønn. Sum toppskatt. Landet. 1988 og 1989. Mill. kr

Kjønn	1988		1989	
	Antall	Sum toppskatt	Antall	Sum toppskatt
I alt	648572	2608	556309	3248
Menn	509603	2344	446984	2938
Kvinner	138969	264	109325	311

Tabell 3.3. Personer 17 år og over med toppskatt etter skattekasse. Antall og sum toppskatt. Landet. 1988 og 1989. Mill. kr

Skattekasse	1988		1989	
	Antall	Sum toppskatt	Antall	Sum toppskatt
I alt	648572	2608	556309	3248
Klasse 1	520072	2079	454676	2598
Klasse 2	128394	528	101546	649
Klasse 0	106	1	87	1

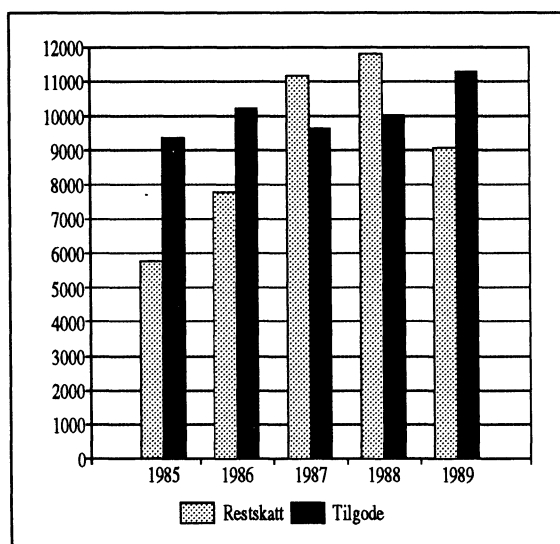
4. SKATTEOPPGJØRET

4.1. Definisjoner

De skattepliktige kan deles inn i tre kategorier på grunnlag av resultatet av skatteoppgjøret:

1. - De som får restskatt
2. - De som har penger til gode
3. - De som kommer ut i balanse.

Som personer med restskatt regnes alle som har restskatt over minstegrensen for innkreving. Til gruppe 2 regnes alle som faktisk får tilgodebeløp utbetalt, mens de som kommer ut i balanse, befinner seg i intervallet mellom disse beløpsgrensene. Beløpsgrensene er fastsatt i Skattebetalingsloven og endres år om annet. I statistikken er gjeldende beløpsgrenser for det enkelte år lagt til grunn.

Figur 4.1. Samlet restskatt og samlet overskytende forskudd. Mill. kroner. Landet. 1985 - 1989

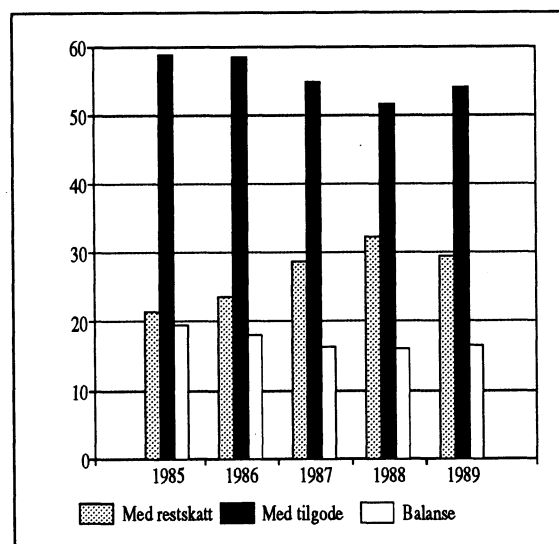
4.2. 1989 et vendepunkt

Perioden 1985 - 1988 kjennetegnes ved en sterk økning av samlet restskatt, mens samlet overskytende forskudd viser en mer stabil utvikling. Utviklingen i retning av økende restskatt kulminerer i 1988. Både i 1987 og i 1988 var samlet restskatt større enn samlet overskytende forskudd. I 1988 utgjorde samlet restskatt 11,8 milliarder kroner. Overskytende forskudd beløp seg i 1989 til 11,3 milliarder kroner. At samlet tilgodebeløp i 1989 igjen er større enn samlet restskatt, må bl.a. sees som resultat av nye regler for rentetillegg på restskatt. I samme retning

virket også større bruk av tabelltrekk i stedet for prosenttrekk.

Forholdet mellom restskatt og tilgodebeløp gjenspeiles også i figur 4.2, som viser hvordan skattebetalerne fordeler seg etter resultat av skatteoppgjøret. Gjennom hele perioden er det et flertall som får penger tilbake, men med svingninger som samsvarer godt med utviklingen av samlet restskatt og samlet tilgodebeløp.

I femårsperioden er det 1985 som peker seg ut med den høyeste andelen med overskytende forskudd og den laveste andelen med restskatt.

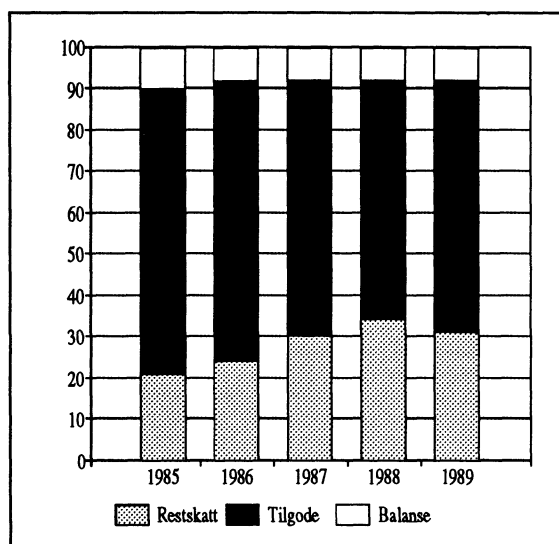

Figur 4.2. Personer 17 år og over etter resultat av skatteoppgjøret. Relative andeler. Landet. 1985 - 1989

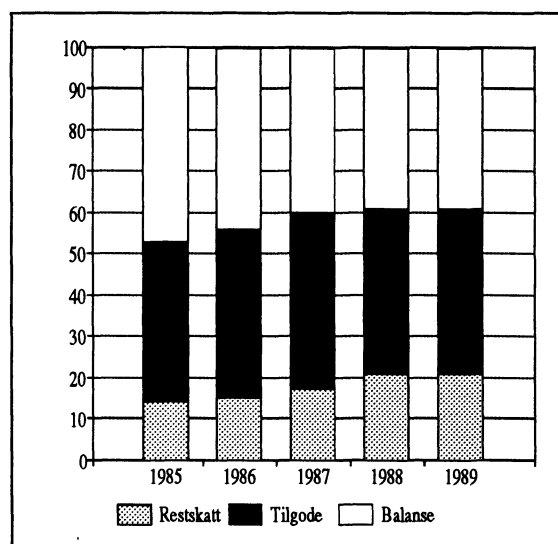
I 1985 fikk 59 prosent av alle personer 17 år og over penger tilbake, mens andelen med restskatt og resultat i balanse var tilnærmet jevnstore med hhv. 21 prosent og 19 prosent. Høyest andel med restskatt finnes i 1988 da 32 prosent måtte betale restskatt. Dette året var andelen med overskytende forskudd sunket til 52 prosent.

4.3. Skatteoppgjøret etter sosioøkonomisk status

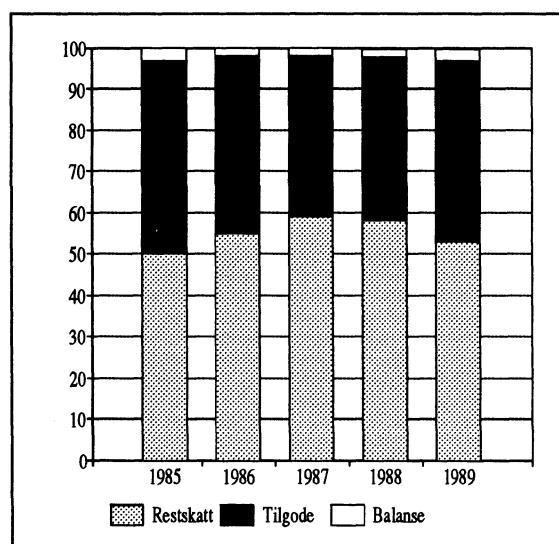
Den sterke økningen i antall personer med restskatt fra 1985 til 1988 gjør seg gjeldende innenfor alle sosioøkonomiske grupper, men sterkest blant lønnsøkere.

Figur 4.3. Lønnstakere etter resultat av skatteoppgjøret. Relative andeler. Landet. 1985 - 1989

Figur 4.5. Sosioøkonomisk gruppe "andre" etter resultat av skatteoppgjøret. Relative andeler. Landet. 1985 - 1989

Figur 4.4. Selvstendig næringsdrivende etter resultat av skatteoppgjøret. Relative andeler. Landet. 1985 - 1989

Det var 67 prosent flere lønnstakere som fikk restskatt i 1988 enn i 1985. Likevel er det slik i hele perioden at størstedelen av lønnstakerne får penger tilbake. For selvstendig næringsdrivende er regelen at de fleste får restskatt. Det er svært få i denne gruppen som kommer ut med skatteoppgjør i balanse. Størst andel som kommer ut med skatteoppgjør i balanse finnes naturlig nok blant personer med sosioøkonomisk status "andre". Det følger av definisjonen av denne gruppen at disse har de enkleste selvangivelsesforholdene.

Resultatet for 1989 (tabell 4.10.) viser at av de som kommer ut med resultat i balanse, er to tredeler kvinner, mens det er flest menn som får restskatt. Blant de som får penger tilbake, er det en liten overvekt av kvinner.

4.4. Forskuddsform

Tabell 4.4 viser den relative fordelingen av de forskjellige forskuddsformer. Et hovedpoeng er forholdet mellom bruken av tabellkort og prosentkort. Det er en markert økning i bruk av tabellkort fra 1988 til 1989. Skattedirektoratet foretok en omarbeiding av tabellverket til bruk ved forskuddsutskrivningen for 1989. Når totalresultatet for 1989 viser nedgang i sum restskatt, må noe av årsaken tilskrives økt bruk av tabellkort. Dette bekreftes ytterligere av tallene i tabell 4.5, som viser at det er en klar sammenheng mellom forskuddsform og ligningsresultat. Blant personer med prosentkort er det en større andel med restskatt enn blant personer med tabellkort.

4.5. Gjennomsnittstall

Høyest gjennomsnittlig restskatt i nominelle kroner ble målt i 1987. Dette året måtte de som fikk restskatt, betale 11 600 kroner i gjennomsnitt. Et tilsvarende ytterpunkt for tilgodebeløp var 1989 med 6 000 kroner som gjennomsnitt.

En gruppering etter alder og kjønn som er gjort bare for 1989-årgangen, viser at gjennomsnittlig restskatt var over dobbelt så høy for menn som for kvinner. Både restskatt og tilgodebeløp er høyest for menn i aldersgruppen 40 - 49 år med gjennomsnittsverdiene 15 800 kroner for restskatt og 10 300 kroner for tilgodebeløp. De laveste gjennomsnittsverdiene finnes blant kvinner i den yngste og den eldste gruppen. Kvinner i alderen 17 - 29 år har lavest restskatt med 4 200 kroner i gjennomsnitt. Lavest gjennomsnittlig tilgodebeløp finnes blant kvinner 67 år og over med 3 500 kroner.

Gjennomsnittstallene viser også at det er store variasjoner mellom de enkelte sosioøkonomiske grupper både når det gjelder restskatt og overskytende forskudd. For selvstendig næringsdrivende ligger gjennomsnittsbeløpene over gjennomsnittet for andre grupper både når det gjelder restskatt og tilgodebeløp. Blant næringsdrivende er det dessuten forskjeller mellom de som driver innenfor primærnæringene på den ene siden og næringsdrivende i andre næringer på den andre siden med de klart høyeste gjennomsnittsbeløpene blant de siste.

I hovedsak følger gjennomsnittlig tilgodebeløp samme bølgebevegelse som gjennomsnittlig restskatt. De samme grupper som har høy restskatt, har også gjennomsnittlig høye tilgodebeløp.

Gjennomsnittlig tilgodebeløp og restskatt øker med økende utdanning, men mønsteret for sosioøkonomiske grupper gjelder uavhengig av utdanning. På alle utdanningsnivåer er gjennomsnittsbeløpene høyest for selvstendig næringsdrivende i næring utenom jordbruk/skogbruk/fiske og lavest for sosioøkonomisk gruppe "andre".

4.6. Rentetillegg og rentegodtgjørelse

Det er ingen nedre grense for rentegodtgjørelse på tilgodebeløp. Samlet rentegodtgjørelse var 780 millioner kroner i 1988 og 1 077 millioner kroner i 1989.

Fram til 1989 var hovedregelen for rentetillegg på restskatt at personer med forskuddsskatt (næringsdrivende) måtte betale renter av restskatt, dersom restskatten oversteg 2 000 kroner (også restskatt av en

evt. lønnsinntekt, jf. Skattebetalingslovens § 23,2). Reglene om rentetillegg på restskatt over 2 000 kroner omfattet også alle som var skattlagt for gevinst ved salg av aksjer eller tomt utenom næring. Rentetillegg beregnes av beløp som overstiger 2 000 kroner.

Fra 1989 er reglene om rentetillegg på restskatt utvidet til å omfatte all restskatt på 2 000 kroner eller mer, uavhengig av forskuddsform. (Det finnes enkelte unntak fra reglene om rentetillegg, bl.a. dersom skattyteren selv er uten skyld i at det innbetalte forskudd er for lite).

Tabell 4.6 viser antall personer hhv. med og uten rentetillegg på restskatt i 1988 og 1989. I 1988 kom 140 300 personer inn under dagjeldende regler om rentetillegg. For disse utgjorde rentetillegget 315 millioner kroner. Samtidig viser tabellen at ca. 616 700 personer hadde restskatt på 2 000 kroner eller mer uten å bli berørt av reglene om rentetillegg. Samlet restskatt for denne gruppen var 6,2 milliarder kroner etter fradrag for fribeløpet på 2 000 kroner. Dersom dagens regler for rentetillegg var anvendt også i 1988, ville det ha betydd et rentetillegg på ca. 620 millioner kroner fra denne gruppen.

Det er mot denne bakgrunnen en må se de nye reglene for rentetillegg på restskatt. Resultatet for 1989 viser da også en sterk vekst i antall personer med rentetillegg og en tilsvarende økning i sum rentetillegg. Antallet er økt til ca. 618 000, mens sum rentetillegg er økt til 731 millioner kroner.

4.7. Forsinkelsesavgift og tilleggs-skatt

Forsinkelsesavgift og tilleggs-skatt er ligningsmyndighetenes straffereaksjon overfor skattepliktige som hhv. overskrider tidsfristen for å levere selvangivelse eller unnlater å levere pliktig selvangivelse. Tilleggs-skatt ilegges også dersom det gis uriktige eller ufullstendige opplysninger til ligningsmyndighetene.

Tabell 4.11 viser hvor mange som er blitt gjenstand for en eller annen form for straffereaksjon de siste tre årene. Generelt gjelder dette en liten andel av de skattepliktige, nærmere bestemt mellom 1 og 2 prosent av alle personer 17 år og over ved hver telling.

Dersom vi ser på sosioøkonomiske grupper, blir imidlertid bildet mer nyansert. Andelen som ilegges forsinkelsesavgift/tilleggsskatt, er klart større blant næringsdrivende enn blant gruppene lønnstakere og "andre". I 1989 ble 6,6 prosent av de næringsdrivende ilagt enten tilleggsskatt eller forsinkelsesavgift, evt. begge deler. Blant lønnstakere og "andre" var denne andelen hhv. 1,7 prosent og 0,4 prosent.

Av de som er kvalifisert for en straffereaksjon, rammes de fleste av bestemmelsene om tilleggsskatt. Dette gjelder ved alle tellingene. At enkelte gir uriktige opplysninger eller unnlater å levere selvangivelse, ser dermed ut til å være et større problem enn at enkelte ikke overholder fristen for innlevering av selvangivelsen.

Tabell 4.1. Antall personer 17 år og over etter resultat av skatteoppgjøret. Sum restskatt og sum overskytende forskudd. Landet. 1985 - 1989. Mill. kr

	1985	1986	1987	1988	1989
Antall med restskatt	704365	781036	968899	1101592	1016629
Sum restskatt	5788777	7786977	11199433	11832360	9090832
Antall med tilgode	1935924	1936992	1850019	1761708	1861762
Sum tilgode	9354716	10216758	9636825	10041294	11276666
Antall i balanse	643887	595109	552928	547820	568828

Tabell 4.2. Antall personer 17 år og over etter resultat av skatteoppgjøret og etter sosioøkonomisk status. Gjennomsnittlig restskatt og gjennomsnittlig tilgodebeløp. Landet. 1985 - 1989. Kroner

Sosioøkonomisk status	Restskatt		Til gode		Balanse
	Antall	Gjennomsnitt	Antall	Gjennomsnitt	Antall
1989					
I alt	1016629	8942	1861762	6057	568828
Selvstendige i j/s/f	47429	12588	54222	10641	2709
Selvstendige, andre	72744	31415	1364711	17222	3624
Lønnstagere	685403	7349	396940	6008	183636
Andre	211053	5552	396940	4171	378859
1988					
I alt	1101592	10741	1761708	5700	547820
Selvstendige i j/s/f	51813	14111	42981	9999	2311
Selvstendige, andre	81111	35039	47665	16720	3063
Lønnstagere	767185	8911	1300438	5685	181648
Andre	201483	7060	370624	3836	360798
1987					
I alt	968899	11559	1850019	5209	552928
Selvstendige i j/s/f	53070	13819	44900	8983	2592
Selvstendige, andre	84531	35470	44889	14964	3005
Lønnstagere	677342	9463	1371873	5301	179933
Andre	153956	6872	388357	3319	367398
1986					
I alt	781036	9970	1936992	5275	595109
Selvstendige i j/s/f	49996	11225	48186	8570	2726
Selvstendige, andre	75830	28238	49845	13649	3203
Lønnstagere	518052	8169	1468233	5414	183183
Andre	137158	6217	370728	3166	405997
1985					
I alt	704365	8218	1935924	4832	643887
Selvstendige i j/s/f	48221	9410	54426	8091	3208
Selvstendige, andre	69452	22981	55672	12632	3439
Lønnstagere	458947	6679	1458984	4920	204251
Andre	127745	5272	366842	2814	432989

Tabell 4.3. Personer 17 år og over med restskatt eller tilgodebeløp etter sosioøkonomisk status og pensjonsgivende inntekt. Gjennomsnittlig restskatt og gjennomsnittlig tilgodebeløp. Landet. 1989. Kroner

Sosioøkonomisk status	I alt	Pensjonsgivende inntekt					
		0	100-49 900	50 000-99 900	100 000-149 900	150 000-199 900	200 000 og over
I alt							
Restskatt	8942	5552	4529	6092	7153	7864	18245
Tilgode	6057	4171	4552	5328	5561	6727	11360
Selvstendige							
Restskatt	23984	-	7739	114011	6525	23902	59421
Tilgode	14205	-	10791	13149	14333	16811	26613
Lønnstakere							
Restskatt	7349	-	3844	4568	5182	5943	13004
Tilgode	6008	-	3682	4541	5019	6386	10747
Andre							
Restskatt	5552	5552	-	-	-	-	-
Tilgode	4171	4171	-	-	-	-	-

Tabell 4.4. Forskuddsform. Relative andeler. Landet. 1986 - 1989

Forskuddsform	1986	1987	1988	1989
I alt	100	100	100	100
Intet forskudd	7	7	6	6
Tabellkort	46	45	43	53
Prosenttrekk	23	24	29	20
Bare forskuddsskatt	4	4	3	3
Frikort	5	5	5	5
Annet	15	15	13	13

Tabell 4.5. Forskuddsform og resultat av skatteoppjøret. 1986 - 1988

Forskuddsform	I alt	Restskatt	Til gode	Balanse
1988				
Intet forskudd	100	16	23	61
Tabellkort	100	32	62	6
Prosenttrekk	100	39	55	6
Forskuddsskatt	100	50	43	7
Frikort	100	13	6	80
Annet	100	13	18	69
1987				
Intet forskudd	100	16	29	55
Tabellkort	100	27	67	6
Prosenttrekk	100	38	55	7
Forskuddsskatt	100	52	41	7
Frikort	100	8	7	84
Annet	100	14	22	63
1986				
Intet forskudd	100	13	26	62
Tabellkort	100	22	72	6
Prosenttrekk	100	31	60	9
Forskuddsskatt	100	49	45	6
Frikort	100	6	6	88
Annet	100	11	23	66

Tabell 4.6. Antall personer 17 år og over hhv. med og uten rentetillegg på restskatt etter trinn for restskatt. Sum restskatt og sum rentetillegg. Landet. 1988 og 1989. Mill. kroner

Restskatt	Med rentetillegg			Uten rentetillegg	
	Antall	Sum restskatt	Sum rentetillegg	Antall	Sum restskatt
1989					
I alt	617974	8576	731	398655	515
300 - 1 999	-	-	-	362636	382
2 000 - 5 999	296774	1093	49	31869	90
6 000 - 9 999	117237	909	67	3071	23
10 000 - 24 999	131608	2029	176	868	12
25 000 - 49 999	44924	1548	146	167	6
50 000 og over	27431	2997	294	44	3
1988					
I alt	140347	4008	315	961245	7824
300 - 1 999	-	-	-	344573	362
2 000 - 5 999	31804	124	10	307307	1114
6 000 - 9 999	22902	181	14	118692	920
10 000 - 24 999	44040	713	56	130407	2002
25 000 - 49 999	23308	816	65	39972	1368
50 000 og over	18293	2175	170	20294	2057

Tabell 4.7. Antall personer 17 år og over med overskytende forskudd etter trinn for tilgodebeløp. Sum tilgodebeløp og sum rentegodtgjørelse. Landet. 1988 og 1989. Mill. kroner

Tilgodehavende	Antall	Sum tilgodebeløp	Sum rentegodtgjørelse
1989			
I alt	1861762	11277	1077
20 - 1 999	599664	573	59
2 000 - 5 999	694502	2577	258
6 000 - 9 999	278061	2145	212
10 000 - 24 999	237218	3504	339
25 000 - 49 999	40372	1338	121
50 000 og over	11945	1140	88
1988			
I alt	1761708	10041	780
20 - 1 999	584594	567	47
2 000 - 5 999	667744	2463	198
6 000 - 9 999	257597	1984	158
10 000 - 24 999	208992	3069	239
25 000 - 49 999	33546	1110	81
50 000 og over	9235	848	56

Tabell 4.8. Antall personer 17 år og over etter sosioøkonomisk status, utdanning og resultat av skatteoppgjøret. Landet. 1989

Sosioøkonomisk status/ resultat av skatteoppgjøret	I alt	Utdanningsnivå			
		Grunn- skole	Videre- gående- skole	Universitet/ høyskole	Uoppgitt utdanning
I alt					
Restskatt	1016629	288446	487664	194217	46302
Tilgode	1861762	542639	946572	286738	85813
Balanse	568828	231840	200638	31587	104763
Selvstendige					
Restskatt	120173	37391	65539	13618	3625
Tilgode	100111	35060	53611	9157	2283
Balanse	6333	2172	3353	486	322
Lønnstakere					
Restskatt	685403	142207	349931	164277	28988
Tilgode	1364711	293131	761868	257388	52324
Balanse	183636	52590	98135	19667	13244
Andre					
Restskatt	211053	108848	72194	16322	13689
Tilgode	996940	214448	131093	20193	31206
Balanse	378859	177078	99150	11434	91197

Tabell 4.9. Personer 17 år og over etter sosioøkonomisk status, utdanning og resultat av skatteoppgjøret. Gjennomsnittlig restskatt og gjennomsnittlig tilgodebeløp. Landet. 1989. Kroner

Sosioøkonomisk status	I alt	Utdanningsnivå			
		Grunn- skole	Videre- gående- skole	Universitet/ høyskole	Uoppgitt utdanning
I alt					
Restskatt	8942	6689	8722	11383	15063
Tilgode	6057	4889	6045	8257	6215
Selvstendige					
Restskatt	23984	19782	22549	38206	39863
Tilgode	14205	12013	14469	21144	13836
Lønnstakere					
Restskatt	7349	5476	6663	9411	13125
Tilgode	6008	5133	5682	7886	6408
Andre					
Restskatt	5552	3776	6147	8855	12600
Tilgode	4171	3392	4710	7146	5334

Tabell 4.10. Antall personer 17 år og over etter alder, kjønn og resultat av skatteoppgjøret. Gjennomsnittlig restskatt og gjennomsnittlig tilgodebeløp. Landet. 1989. Kroner

Kjønn/ alder	Med restskatt		Med tilgodebeløp		Med balanse
	Antall	Gjennom- snitt	Antall	Gjennom- snitt	Antall
Begge kjønn	1016629	8942	1861762	6057	568828
17 - 29 år	193188	6397	492335	4640	200238
30 - 39 år	201173	11021	377448	7127	70447
40 - 49 år	198186	12055	327562	7805	49972
50 - 59 år	134854	9684	214500	7042	43246
60 - 66 år	98614	8181	145217	6148	47014
67 år og over	190614	5961	304700	4405	157911
Menn	579395	11510	925354	7684	205452
17 - 29 år	110335	8072	250375	5362	97809
30 - 39 år	121717	14163	192056	8949	27255
40 - 49 år	117120	15825	165087	10351	18636
50 - 59 år	77977	12318	107749	9361	11856
60 - 66 år	58041	9946	74508	7869	8863
67 år og over	94205	7036	135579	5501	41033
Kvinner	437234	5540	936408	4449	363376
17 - 29 år	82853	4165	241960	3892	102429
30 - 39 år	79456	6207	185392	5240	43192
40 - 49 år	81066	6608	162475	5219	31336
50 - 59 år	56877	6072	106751	4701	31390
60 - 66 år	40573	5655	70709	4334	38151
67 år og over	96409	4910	169121	3527	116878

Tabell 4.11. Antall personer 17 år og over etter sosioøkonomisk status med hhv. tillegsskatt, forsinkelsesavgift og både tillegsskatt og forsinkelsesavgift. Sum tillegsskatt og sum forsinkelsesavgift. Landet. 1987 - 1989. 1000 kr

Sosioøkonomisk status	Med for- sinkelses- avgift		Med tilleggs- skatt		Med både forsinkelsesavgift og tillegsskatt		
	Antall	Sum	Antall	Sum	Antall	Sum avgift	Sum tillegg
1989							
I alt	21410	20750	34606	354996	728	4254	994
Selvstendige i j/s/f . .	1161	971	2331	8146	64	119	64
Selvstendige i andre	3594	4231	7627	149321	211	2577	358
Lønnstagere	14608	14289	22249	180860	440	1473	552
Andre	2047	1259	2399	16670	13	84	20
1988							
I alt	20845	20418	37321	301888	670	5389	1045
Selvstendige i j/s/f . .	1370	1054	2283	8082	66	124	66
Selvstendige i andre	3816	4623	7791	117756	190	3553	375
Lønnstagere	14312	13867	24743	162822	401	1514	584
Andre	1347	874	2504	13227	13	198	20
1987							
I alt	17570	18205	28586	270074	507	3494	1158
Selvstendige i j/s/f . .	1215	937	1808	7774	58	127	59
Selvstendige i andre	3647	4832	6733	102266	142	2031	591
Lønnstagere	11707	11889	18915	151110	298	1119	454
Andre	1001	548	1130	8924	9	217	53

5. EKTEPAR

5.1. Ligning som ektepar

Personer som var gift før 1. november året før ligningsåret, skal som hovedregel lignedes sammen (fellesligning). Dersom begge ektefellene har arbeidsinntekt eller pensjonsinntekt, kan ektefellene kreve å bli lignet hver for seg for slik inntekt (særskilt ligning).

Personer som har giftet seg etter 1. november året før inntektsåret, skal som hovedregel lignedes atskilt (ikke det samme som å lignedes særskilt), men kan velge å bli lignet felles. Slike personer regnes som ektefeller i skattestatistikken bare hvis de er lignet felles. Dersom de er lignet atskilt, vil de grupperes som enslig(e), og/eller enslig(e) forsørger(e). Dette er ett av de forhold som gjør at familiestatistikken og skattestatistikken ikke er sammenlignbare mht. antall ektepar.

5.2. Antall lignet som ektepar

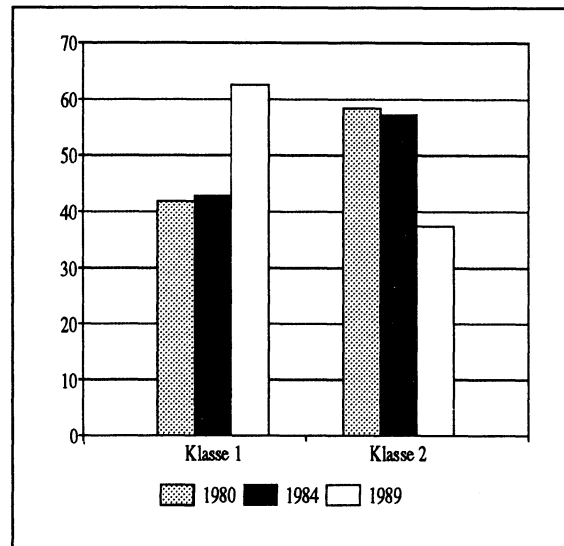
Selv om det er avvikende antall ektepar mellom skattestatistikken og familiestatistikken, er tendensen i retning av færre ektepar den samme. Noen hovedtall fra hvert av statistikkområdene viser dette: I følge familiestatistikken var det 933 494 ektepar i 1980 (pr. 1. juli). For inntektsåret 1980 var det i følge skattestatistikken 922 772 ektepar. Familiestatistikken viser 885 395 ektepar pr. 1. januar 1989, mens skattestatistikken for inntektsåret 1989 viser 887 626 ektepar.

I følge familiestatistikken er nedgangen i antall ektepar bl.a. resultat av at andre samlivsformer enn ekteskap blir mer utbredt. Det er særlig i aldersgruppene under 30 år familiestatistikken viser synkende giftermålshyppighet. Nærmere detaljer om dette er gitt i "Befolkningsstatistikk 1991, hefte III" i serien NOS.

I skattestatistikken er det ikke mulig å identifisere samboende, jf. kap. 6 og 7. Dette betyr at de yngste årsklassene ikke er representert blant ekteparene i samme grad i 1989 som i 1980.

På grunn av ulike aldersgrenser for barn blir det større avvik mellom familiestatistikken og skattestatistikken når det gjelder hhv. par med barn og par uten barn. For skattestatistikkenes vedkommende førte dessuten en regelendring for forsørgerfradrag til at 19-åringer ikke regnes som barn fra 1986. Tallene

for par med barn i 1989 omfatter derfor ikke samme antall årskull med barn som i 1980.

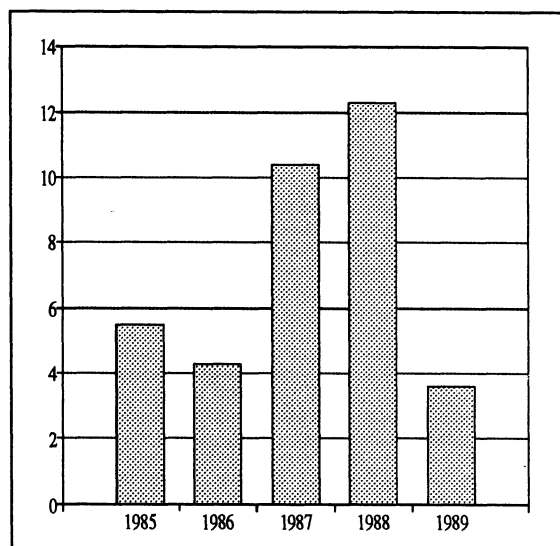

Figur 5.1. Ektepar i alt fordelt på skatteklasse 1 og 2. Landet. 1980, 1984 og 1989

5.3. Fra fellesligning til særskilt ligning

Ett framtrekkende trekk ved utviklingen i perioden er overgangen fra fellesligning til særskilt ligning. Mens fordelingen av ektepar på skatteklassene er tilnærmet uendret i første del av perioden, skjer det en klar overgang til skatteklasse 1 fra 1984 til 1989. Andelen av alle ektepar lignet i skatteklasse 1 utgjorde 42 prosent i 1980 og 43 prosent i 1984. I 1989 ble 62 prosent av alle ektepar lignet i skatteklasse 1. (Under 1 prosent av alle ektepar er lignet i "klasse 0". Dette er ingen egentlig skatteklasse, men benyttes som begrep om de som ikke har krav på klassefradrag, f.eks. personer som ikke er bostedslignet i Norge).

En faktor som ligger bak overgangen fra fellesligning til særskilt ligning, er de endringer i skattesystemet som ble gjennomført i siste del av 80-tallet (jf. kap. 3). Nærmere bestemt gjelder dette innføring av helsedelsavgift f.o.m. 1987 og toppskatt f.o.m. 1988. Begge disse skatteartene har fribeløp som er forskjellige i klasse 1 og klasse 2. Parallelt ble progresjonen i inntektsskatt til staten dempet. Mens det fram til 1987 bare var samlet nettoinntekt som avgjorde hvilken skatteklasse som var mest lønnsom, måtte det f.o.m. 1987 også tas hensyn til samlet helsedelsgrunnlag og f.o.m. 1988 også til samlet toppskattegrunnlag. Samme ligningsmåte må benyttes for alle inntektsarter.

Figur 5.2. Særskilt lignede ektepar. Prosentvis endring fra foregående år. Landet. 1985 - 1989

Figur 5.2 viser prosentvis endring fra foregående år i antall særskilt lignede ektepar. Overgangen til skattekasse 1 er særlig sterk fra 1986 til 1987, jf. også tabell 5.2. Fra 1988 til 1989 er endringen markert lavere, men dette er uttrykk for at kurven flater ut på et høyere nivå. Endringene i skattesystemet, som ble gjennomført i siste del av 1980-årene, har altså bidratt til å redusere betydningen av skillet mellom skatteklassene.

5.4. Ektepar etter inntektskategori

Overgangen fra fellesligning til særskilt ligning må nødvendigvis også være resultat av endringer i ektefellenes inntektsmønster. Valg mellom alternative ligningsmåter blir først aktualisert dersom begge ektefeller har inntekt som kan ligned særskilt. Inntekt som kan ligned særskilt er bl.a. arbeidsinntekt. På grunnlag av opplysninger om arbeidsinntekt er ekteparene delt i tre inntektskategorier:

Kategori 1:

Begge ektefeller har arbeidsinntekt.
(To-inntektsfamilier).

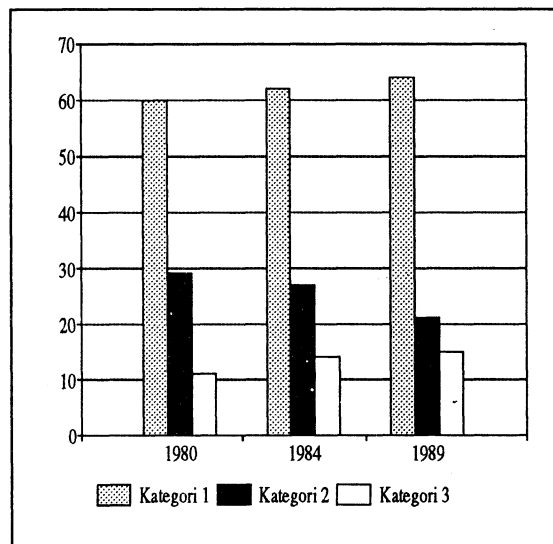
Kategori 2:

Bare en av ektefellene har arbeidsinntekt.
(En-inntektsfamilier).

Kategori 3:

Ingen av ektefellene har arbeidsinntekt.
(Pensjonister/trygdede).

Figur 5.3 og tabell 5.3 viser at det i løpet av 1980-årene er blitt færre en-inntektsfamilier, mens det er blitt flere to-inntektsfamilier og flere pensjonistektepar/trygdede. Den relative andelen av to-inntektsfamilier økte fra 60 prosent i 1980 til 64 prosent i 1989. Andelen en-inntektsfamilier var i samme periode gått ned fra 29 prosent i 1980 til 21 prosent i 1989. Ektepar der begge ektefeller er pensjonister/trygdete, utgjorde 15 prosent av alle ektepar i 1989 mot 11 prosent i 1980.

Figur 5.3. Ektepar i alt etter inntektskategori. Prosent. Landet. 1980, 1984 og 1989

Ekteparene blir i enkelte tabeller og figurer gruppert som ektepar med eller uten barn (jf. 1.3.10). Begrepet "familiefase" blir brukt der forholdet barn/ikke barn trekkes inn.

Både i 1980 og i 1989 var om lag to tredeler av to-inntektsfamiliene ektepar med barn. En-inntektsfamiliene var i 1980 jevnt fordelt som hhv. ektepar med barn og ektepar uten barn, mens det i 1989 var en klar overvekt av ektepar uten barn i denne inntektskategorien. I inntektsgruppe 3 (pensjonister/trygdede) er 97 prosent av ekteparene uten barn ved begge tellinger.

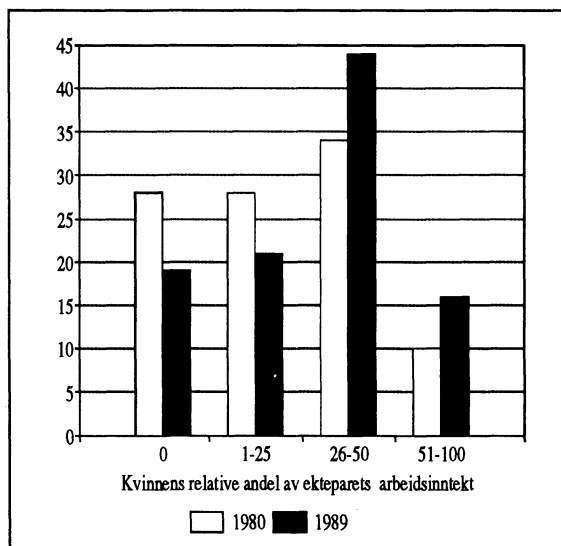
En gruppering av alle ektepar etter kvinnens alder (tabell 5.4.), viser at over halvparten av to-inntektsfamiliene består av ektepar der kvinnen er fra 30 til 50 år. Dette forholdet gjelder både i 1980 og i 1989. Aldersmessig består en-inntektsfamiliene hovedsakelig av ektepar der kvinnen er fra 50 til 67 år, mens tre av fire par i inntektskategori 3 består av par der kvinnen er i den eldste aldersgruppen.

5.5. Den økonomiske forsørgelsen jevnere fordelt mellom ektefellene

Den økonomiske forsørgelsen som skrives seg fra arbeidsinntekt alene, er blitt jevnere fordelt mellom ektefellene i løpet av 1980-årene. Dette er konklusjonen både på bakgrunn av at antall to-inntektsfamilier er økt, og på bakgrunn av at kvinnene i to-inntektsfamiliene relativt sett har en stadig større andel av familiens samlede arbeidsinntekt.

SSBs arbeidskraftundersøkelser for 1980-årene viser at en stadig større del av kvinnene er sysselsatt og at kvinner dessuten har økt sin beskjeftigelsesgrad (jf. kap. 2).

Under pkt. 5.5 og 5.6 blir det ensidig fokusert på arbeidsinntekt fordi dette er en indikator på yrkestilknytning. Forholdet mellom arbeidsinntekt og inntekt av pensjon/trygd vil bli tatt opp under kap. 5.7.

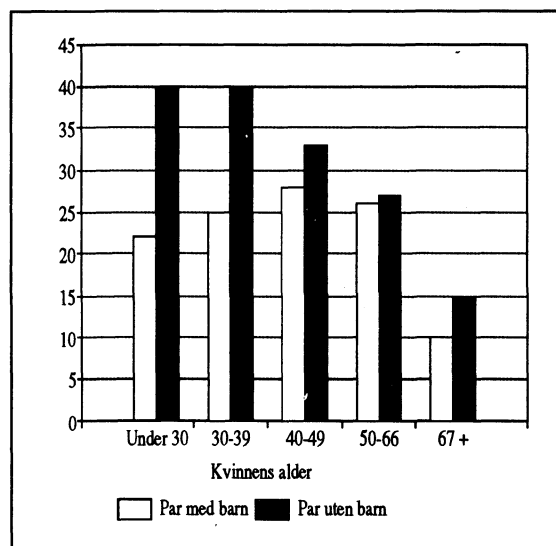
Figur 5.4. Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter kvinnens relative andel av ekteparets samlede arbeidsinntekt. Prosent. Landet. 1980 og 1989

I figur 5.4 er kvinnens relative andel av ekteparets arbeidsinntekt brukt som grunnlag for gruppering. Figuren bygger på tall fra tabell 5.5 og viser alle ektepar med minst en arbeidsinntekt (inntektskategori 1 og 2 samlet) fordelt etter den relative andelen kvinnens arbeidsinntekt utgjør av ekteparets samlede arbeidsinntekt. I 1980 fantes 34 prosent av alle ektepar med arbeidsinntekt i intervallet der kvinnen bidrar med mellom 25 og 50 prosent av familiens arbeidsinntekt. I 1989 var 44 prosent av alle ektepar med arbeidsinntekt i dette intervallet.

Som hovedinntektstaker regnes den av ektefellene som har høyest arbeidsinntekt. Andelen av ektepar med kvinnelig hovedinntektstaker er økt fra 10 prosent i 1980 til 16 prosent i 1989. Samtidig er det i løpet av tiåret blitt en lavere andel ektepar der bare mannen har arbeidsinntekt.

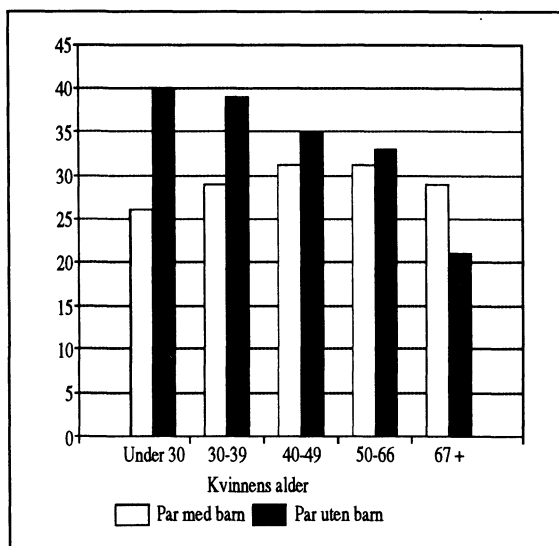
Kvinnenes gjennomsnittlige andel av familiens samlede arbeidsinntekt i to-inntektsfamilier er vist i tabell 5.6. For alle par i denne inntektskategorien sett samlet, økte kvinnenes gjennomsnittlige inntektsandel fra 27 prosent i 1980 til 31 prosent i 1989.

Kvinner i ektepar uten barn har gjennomsnittlig en relativt større del av samlet arbeidsinntekt enn kvinner i ektepar med barn. I ektepar uten barn er kvinnens inntektsandel høyest for de yngste kvinnene, mens den motsatte tendensen gjør seg gjeldende for kvinner i ektepar med barn.

Figur 5.5. Kvinnens relative gjennomsnittlige andel av ekteparets samlede arbeidsinntekt. To-inntektsfamilier. Landet. 1980

Figurene 5.5 - 5.6 viser at betydningen av familiefase for fordelingen av arbeidsinntekten mellom ektefellene varierer over livsløpet. Figurene viser også at forskjellen i kvinnens gjennomsnittlige inntektsandel som henger sammen med familiefase, er klart avtagende i løpet av tiåret fordi kvinner i aldersgruppene opp til 40 år i ektepar med barn har en høyere inntektsandel i 1989 enn i 1980. Dette bekrefter at yrkesaktiviteten er økt for denne gruppen av kvinner i løpet av tiårsperioden. Arbeidskraftundersøkelser som underbygger dette, er presentert i Sosialt Utsyn 1989 hvor

Figur 5.6. Kvinnens relative gjennomsnittlige andel av ekteparets samlede arbeidsinntekt. To-inntektsfamilier. Landet. 1989

det bl.a. konkluderes med at småbarnsmødrene i 1980-årene har fått sterkere tilknytning til arbeidsmarkedet.

Gjennomsnittstallene bekreftes i tabell 5.7 og 5.8 som avspeiler de ulike kvinnekohortenes yrkestilknytning i 1980 og 1989. Tabell 5.8 viser at de yngste kvinnene i ektepar med barn er yrkestilknyttet i større grad i 1989 enn i 1980. I ektepar med barn og minst en arbeidsinntekt hadde 70 prosent av alle kvinner under 30 år egen arbeidsinntekt i 1980. Tilsvarende andel i 1989 var 81 prosent. Av kvinner mellom 30 og 40 år i ektepar med barn i 1980 hadde 77 prosent arbeidsinntekt, og av kvinner i samme aldersgruppe i 1989 i ektepar med barn hadde 86 prosent arbeidsinntekt.

For inntektsårene 1988 og 1989 er utdanningsopplysninger koblet sammen med inntektsopplysninger. Resultatene i tabell 5.9. gir grunnlag for å si at også kvinnens utdanningsnivå er medbestemmende for fordeling av arbeidsinntekt mellom ektefellene: Kvinner med høy utdanning har gjennomsnittlig en høyere inntektsandel enn kvinner med lav utdanning. Tendensen gjelder både ektepar med barn og ektepar uten barn, men kvinnens andel er høyest i ektepar uten barn.

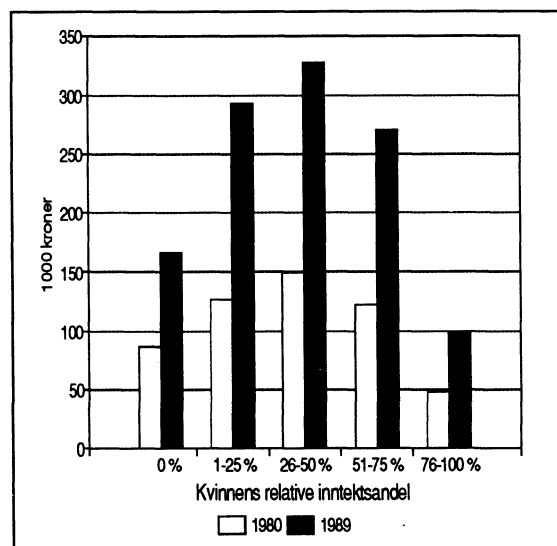
5.6. Hva skjer med ekteparets samlede arbeidsinntekt når kvinnens inntektsandel øker?

Det er klar sammenheng mellom ekteparets samlede arbeidsinntekt og hvor stor andel hver

av ektefellene bidrar med og hvem av ektefellene som er hovedinntektstaker.

Høyest arbeidsinntekt har par der kvinnen bidrar med mellom 25 og 50 prosent av samlet arbeidsinntekt, mens arbeidsinntekten er lavest for ektepar der kvinnen er hovedinntektstaker med en inntektsandel mellom 76 og 100 prosent (jf. figur 5.7 og tabell 5.10). Ektepar med mannlig hovedinntektstaker har høyere arbeidsinntekt enn ektepar med kvinnelig hovedinntektstaker. Dette må sees i sammenheng med forskjellen i menns og kvinners arbeidsinntekt generelt (jf. kapittel 2).

Målt i faste priser og med bare arbeidsinntekt som målegrunnlag, viser tabell 5.11 at inntektsforskjellen mellom to-inntekts- og en-inntektsfamilier er blitt større i løpet av 1980-årene. To-inntektsfamiliene har opplevd en reell økning av samlet arbeidsinntekt, først og fremst i siste del av perioden og med sterk økning for par med barn. For en-inntektsfamiliene sett under ett har det vært en reell nedgang i samlet arbeidsinntekt i hele perioden. Sterkest nedgang var det for en-inntektsfamilier uten barn i årene fram til 1985. Mens det etter 1984 fortsatt var nedgang i arbeidsinntekt for en-inntektsfamilier uten barn, var det i samme tidsrom reell vekst for en-inntektsfamilier med barn.

Figur 5.7. Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter kvinnens relative inntektsandel og ekteparets samlede gjennomsnittlige arbeidsinntekt. Kroner. 1980 og 1989

For å få et bilde av inntektsutviklingen for alle inntektskategorier (også gruppen pensjonister/trygdede), må nettoinntekt brukes som

målegrunnlag (tabell 5.12). Det er ektepar i inntektskategori 3 som hadde lavest gjennomsnittlig nettoinntekt i 1980, men som har hatt størst økning i løpet av perioden målt i faste priser. Høyest nettoinntekt i 1980 hadde to-inntektsfamilier uten barn. For to-inntektsfamilier gikk nettoinntekten ned i første del av 80-tallet, men økte fra 1984 til 1989. For en-inntektsfamilier uten barn viser nettoinntekten reell økning i hele perioden. En-inntektsfamilier med barn er eneste kategori med lavere gjennomsnittlig nettoinntekt i 1989 enn i 1980.

Nettoinntekten påvirkes bl.a. av gjeldsrente-
fradrag. Slike fradrag vil rimeligvis være størst for personer og familier i en etableringsfase. Sammenholdt med det som tidligere er påvist om alderssammensetning i de enkelte inntektskategorier, er det rimelig å anta at nettoinntekten er sterkest påvirket av gjeldsrentefradrag for to-inntektsfamiliene og minst påvirket for kategorien pensjonister/trygdede.

I tabell 5.13 er ektepar med arbeidsinntekt fordelt etter samlet arbeidsinntekt for ekteparet. Beløpsgrensene er fastsatt på grunnlag av årsgjennomsnitt for folketrygdens grunnbeløp (g) (jf. også kap. 3.2). I 1980 var grunnbeløpet 16 633 kroner og i 1989 var g lik 32 275 kroner. Denne tabellen viser en større konsentrasjon av to-inntektsfamilier i inntektsintervallene over 8g ved utgangen av enn ved starten av tiåret, mens en større del av en-inntektsfamiliene finnes i inntektsintervallene under 5g i løpet av samme periode.

5.7. Forholdet mellom arbeidsinntekt og inntekt av pensjon/trygd

Hittil har det vært fokusert ensidig på arbeidsinntekt. Dette er inntekt som er grunnlag for beregning av avgift til folketrygden. Avgift til folketrygden beregnes også av pensjons- og trygdeinntekter. Ettersom det fra 1989 ble innført en samordnet trygdeavgift, er det for dette året mulig å lage en sammenligning for de tre hovedkategoriene av ektepar ved hjelp av samlet trygdeavgiftsgrunnlag. Trygdeavgiften beregnes etter differensierte satser på grunnlag av arbeidsinntekt og/eller skattepliktige pensjoner/trygder mv.

Samlet trygdeavgiftsgrunnlag er lik summen av arbeidsinntekt (mellomsats og høy sats) og/eller inntekt av skattepliktige pensjoner/trygder mv. (lav sats).

I tabell 5.14 er alle ektepar gruppert etter den relative størrelsen på de enkelte komponenter i parets samlede trygdeavgiftsgrunnlag. (Inntektskategori 3 har pr. definisjon ingen arbeidsinntekt).

For hele gruppen to-inntektsfamilier utgjør arbeidsinntekt 96 prosent av trygdeavgiftsgrunnlaget. Arbeidsinntekt og inntekt av pensjon/trygd har ulik betydning for ektepar med barn og ektepar uten barn blant to-inntektsfamiliene. For ektepar med barn utgjør arbeidsinntekt 99 prosent, og for ektepar uten barn utgjør arbeidsinntekt 92 prosent av samlet trygdeavgiftsgrunnlag.

For en-inntektsfamiliene sett under ett, består to tredeler av trygdeavgiftsgrunnlaget av arbeidsinntekt. Også for denne kategorien har arbeidsinntekt ulik betydning for ektepar med barn og ektepar uten barn. Denne forskjellen er mere markert for en-inntektsfamiliene enn for to-inntektsfamiliene. Mens nesten halvparten av samlet trygdeavgiftsgrunnlag for en-inntektsfamilier uten barn består av pensjon/trygd, utgjør slik inntekt 9 prosent for en-inntektsfamilier med barn.

Arbeidsinntekt påvirker to-inntektsfamilienes samlede inntekt mere enn for en-inntektsfamiliene. Inntekt av pensjon/trygd betyr lite i forhold til arbeidsinntekt for ektepar med barn, enten det dreier seg om en-inntekts- eller to-inntektsfamilier.

Fordeling etter samlet trygdeavgiftsgrunnlag gir et annet bilde enn fordeling etter arbeidsinntekt. I tabell 5.15 er samlet trygdeavgiftsgrunnlag brukt som inntektsbegrep med samme beløpsgrenser som i tabell 5.13. For to-inntektsfamilier er det relativt små endringer i fordelingen i forhold til en ren fordeling etter arbeidsinntekt. En-inntektsfamilier uten barn (dvs. to tredeler av alle en-inntektsfamilier) forskyves oppover skalaen, mens det er små endringer for en-inntektsfamilier med barn. Når inntekter av pensjon, trygd mv. trekkes inn, blir noe av forskjellen mellom en-inntekts- og to-inntektsfamilier utjevnet.

Tabell 5.1. Antall ektepar i alt etter skatteklasse og familiefase. Landet 1980, 1984 og 1989.

År/familiefase	I alt	Klasse 1	Klasse 2	Klasse 0
1989				
I alt	887626	554077	332850	699
Uten barn	465917	267452	197839	626
Med barn	421709	286625	135011	73
1984				
I alt	918324	391842	525823	659
Uten barn	431789	151496	279705	588
Med barn	486535	240346	246118	71
1980				
I alt	922772	384052	538304	416
Uten barn	413012	146966	265738	308
Med barn	509760	237086	272566	108

Tabell 5.2. Antall ektepar i alt etter skatteklasse. Landet. 1984-1989

År	I alt	Klasse 1	Klasse 2	Klasse 0
1989	887626	554077	332850	699
1988	897161	534717	361833	611
1987	905367	476020	428337	1010
1986	907874	431336	475010	1528
1985	916746	413474	501803	1469
1984	918324	391842	525823	659

Tabell 5.3. Antall ektepar i alt etter inntektskategori og familiefase. Landet. 1980 og 1989

År/familiefase	To-inntekts-familier	En-inntekts-familier	Pensjonist-/trygdede par
1989			
I alt	569043	188822	129761
Uten barn	215567	124414	125936
Med barn	353476	64408	3825
1980			
I alt	550721	269495	102556
Uten barn	176970	137123	98919
Med barn	373751	132372	3637

Tabell 5.4. Ektepar i alt etter inntektskategori, kvinnens alder og familiefase. Prosent. Landet. 1980 og 1989

Kvinnens alder/ familiefase	To-inntekts-familier		En-inntekts-familier		Pensjonist-/trygdede par	
	1980	1989	1980	1989	1980	1989
Alle ektepar	100	100	100	100	100	100
Under 30 år	19	13	15	8	1	1
30 - 39 år	31	31	20	16	1	1
40 - 49 år	23	31	13	15	1	2
50 - 66 år	26	24	41	43	28	24
67 år og over	1	1	12	18	69	72
Uten barn	100	100	100	100	100	100
Under 30 år	12	7	1	1	0	0
30 - 39 år	6	6	1	2	0	0
40 - 49 år	17	28	6	8	1	1
50 - 66 år	61	56	68	61	28	24
67 år og over	3	4	24	28	71	75
Med barn	100	100	100	100	100	100
Under 30 år	22	16	29	21	11	21
30 - 39 år	43	47	39	45	23	37
40 - 49 år	26	33	20	26	24	27
50 - 66 år	9	4	12	7	39	15
67 år og over	0	0	0	0	3	0

Tabell 5.5. Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter familiefase og etter kvinnens relative andel av ekteparets samlede arbeidsinntekt. Relativ fordeling. Landet. 1980 og 1989

Kvinnens inntektsandel	I alt		Uten barn		Med barn	
	1980	1989	1980	1989	1980	1989
I alt	100	100	38	45	62	55
0 prosent	28	19	13	11	15	8
1 - 25 "	28	21	7	7	21	15
26 - 50 "	34	44	12	16	22	27
51 - 75 "	4	7	2	4	2	4
76 - 100 "	6	9	4	7	1	2

Tabell 5.6. To-inntektsfamilier etter kvinnens alder. Kvinnens gjennomsnittlige relative andel av ekteparets gjennomsnittlige samlede arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989

År	I alt	Kvinnens alder				
		Under 30 år	30-39 år	40-49 år	50-66 år	67 år og over
1989						
I alt	31	29	30	32	33	21
Uten barn	34	40	39	35	33	21
Med barn	29	26	29	31	31	29 ¹
1980						
I alt	27	25	26	29	27	15
Uten barn	30	40	40	33	27	15
Med barn	25	22	25	28	26	10 ¹

¹ Omfatter 12 par i 1980 og 4 par i 1989.

Tabell 5.7. Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter kvinnens alder og kvinnens relative andel av ekteparets samlede arbeidsinntekt. Ektepar uten barn. Prosent. Landet. 1980 og 1989

Kvinnens relative inntektsandel	I alt	Kvinnens alder				
		Under 30 år	30-39 år	40-49 år	50-66 år	67 år og over
1989						
I alt	100	100	100	100	100	100
0 prosent	25	8	10	11	25	60
1 - 25 "	14	16	12	16	15	7
26 - 50 "	36	54	57	57	33	6
51 - 75 "	8	15	15	10	7	4
76 - 100 "	16	7	7	6	19	23
1980						
I alt	100	100	100	100	100	100
0 prosent	35	5	10	18	36	71
1 - 25 "	17	19	15	21	18	7
26 - 50 "	31	57	60	50	27	5
51 - 75 "	6	12	11	6	5	3
76 - 100 "	11	7	4	5	13	15

Tabell 5.8. Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter kvinnens alder og kvinnens relative andel av ekteparets samlede arbeidsinntekt. Ektepar med barn. Prosent. Landet. 1980 og 1989

Kvinnens relative inntektsandel	I alt	Kvinnens alder				
		Under 30 år	30-39 år	40-49 år	50-66 år	67 år og over
1989						
I alt	100	100	100	100	100	100
0 prosent	14	19	14	11	17	50
1 - 25 "	27	31	27	24	22	-
26 - 50 "	50	43	50	55	44	11
51 - 75 "	7	5	7	7	8	-
76 - 100 "	3	2	3	3	9	39
1980						
I alt	100	100	100	100	100	100
0 prosent	24	30	23	19	28	77
1 - 25 "	34	37	35	32	29	9
26 - 50 "	36	28	36	42	33	1
51 - 75 "	4	3	3	4	4	3
76 - 100 "	2	2	2	3	6	9

Tabell 5.9. To-inntektsfamilier etter kvinnens utdanning. Kvinnens gjennomsnittlige relative andel av parets gjennomsnittlige samlede arbeidsinntekt. Landet. 1988 og 1989

År	I alt	Kvinnens utdanning			
		Ungdomsskole	Videregående skole	Universitet/høyskole	Uoppgitt utdanning
1989					
I alt	31	29	30	36	24
Uten barn	34	31	35	40	26
Med barn	29	27	28	35	23
1988					
I alt	30	28	29	35	24
Uten barn	33	30	34	39	27
Med barn	28	26	27	34	22

Tabell 5.10. Par med minst en arbeidsinntekt etter kvinnens relative andel av parets samlede arbeidsinntekt. Gjennomsnittlig arbeidsinntekt. Landet. 1980 og 1989. Kroner

Kvinnens relative inntektsandel	År	
	1980	1989
I alt	117836	265092
0 prosent	86971	165707
1 - 25 "	125510	293002
26 - 50 "	148821	327677
51 - 75 "	122433	270012
76 - 100 "	47455	98293

Tabell 5.11. Ektepar i alt etter inntektskategori og familiefase. Gjennomsnittlig arbeidsinntekt for ekteparet i faste priser. 1980 = 100. Landet. 1980. 1984 og 1989

Inntektskategori/ familiefase	Gjennomsnittsbeløp 1980	Indeks, faste priser 1980 = 100. Deflatert med konsumprisindeksen		
		1980	1984	1989
To-inntektsfamilier	135421	100	100	113
Uten barn	130683	100	100	110
Med barn	137655	100	102	115
En-inntektsfamilier	81034	100	92	90
Uten barn	62387	100	93	90
Med barn	100731	100	94	104

Tabell 5.12. Ektepar i alt etter inntektskategori og familiefase. Gjennomsnittlig nettoinntekt for ekteparet i faste priser. 1980 = 100. Landet. 1980. 1984 og 1989

Inntektskategori/ familiefase	Gjennomsnittsbeløp 1980	Indeks, faste priser 1980 = 100. Deflatert med konsumprisindeksen		
		1980	1984	1989
To-inntektsfamilier	119222	100	97	106
Uten barn	123601	100	99	109
Med barn	117157	100	97	103
En-inntektsfamilier	83531	100	95	111
Uten barn	77372	100	102	124
Med barn	90036	100	89	96
Pensjonister/trygdede	33673	100	117	192
Uten barn	33539	100	118	193
Med barn	37308	100	108	167

Tabell 5.13. Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter ekteparets samlede arbeidsinntekt og etter familiefase. Relative andeler. Landet. 1980 og 1989

Arbeidsinntekt	To-inntektsfamilier		En-inntektsfamilier	
	1980	1989	1980	1989
I alt	100	100	100	100
0	-	-	-	-
Under 5G	7	7	35	46
5G - 8G	44	29	55	42
9G - 12G	40	44	8	9
Over 12G	9	21	2	3
Uten barn	32	38	51	66
0	-	-	-	-
Under 5G	4	5	27	39
5G - 8G	13	11	21	23
9G - 12G	13	15	2	3
Over 12G	3	7	1	1
Med barn	68	62	49	34
0	-	-	-	-
Under 5G	3	2	8	7
5G - 8G	32	18	33	19
9G - 12G	27	29	6	6
Over 12G	6	14	2	2

Tabell 5.14. Ektepar i alt etter inntektskategori, familiefase og parets samlede trygdeavgiftsgrunnlag. Relative andeler arbeidsinntekt og pensjons-/trygdeinntekt. Landet. 1989

Inntektskategori/ familiefase		Arbeids- inntekt	Pensjons- inntekt mv.
To-inntektsfamilier	100	96	4
Uten barn	100	92	8
Med barn	100	99	1
En-inntektsfamilier	100	68	32
Uten barn	100	54	46
Med barn	100	91	9
Pensjonister/trygdede	100	-	100
Uten barn	100	-	100
Med barn	100	-	100

Tabell 5.15. Ektepar med minst en arbeidsinntekt etter parets samlede trygdeavgiftsgrunnlag. Relative andeler. Landet. 1989

Trygdeavgiftsgrunnlag	To-inntekts- familier	En-inntekts- familier	Pensjonist-/ trygdede
I alt	100	100	100
0	-	-	3
Under 5G	3	17	57
5G - 8G	29	59	38
9G - 12G	46	18	1
Over 12G	22	5	0
Uten barn	38	66	97
0	-	-	1
Under 5G	1	13	57
5G - 8G	12	40	38
9G - 12G	17	11	1
Over 12G	8	3	0
Med barn	62	34	3
0	-	-	1
Under 5G	2	4	1
5G - 8G	17	20	1
9G - 12G	29	8	0
Over 12G	14	2	0

Tabell 5.16. Ektepar i alt etter inntektskategori og etter kvinnens alder. Ekteparets gjennomsnittlige samlede trygdeavgiftsgrunnlag. Landet. 1989. Kroner

Kvinnens alder	To-inntekts- familier	En-inntekts- familier	Pensjonist-/ trygdede par
I alt	316010	214466	126296
Under 30 år	270886	186770	31503
30 - 39 år	319696	236099	113607
40 - 49 år	343269	246284	129583
50 - 66 år	302760	209994	130724
67 år og over	259787	192437	126199

6. ENSLIGE FORSØRGERE

6.1. Definisjoner

Det finnes ingen standarddefinisjon av gruppen "enslige forsørgere". Både Skatteloven, Lov om Barnetrygd og Folketrygdloven har definisjoner som alle er innbyrdes forskjellige på enkelte punkter. Avhengig av hvilke lover og regelverk som legges til grunn, vil dermed resultatene som framkommer i statistikk for gruppen bli forskjellige.

Etter Skatteloven defineres enslig forsørger som "person som alene har omsorgen for barn under 18 år, eller person som er alene om å forsørge eldre barn". Dette omfatter:

- Ugifte personer med barn
- Enker/enkemenn med barn
- Skilte og separerte med barn
- Personer som har giftet seg etter 1. november året før ligningsåret dersom de bare har særkullsbarn.

I skattestatistikken er det Skattelovens definisjon som legges til grunn for gruppering som enslig forsørger. Gruppen vil dermed også omfatte samboende med bare særkullsbarn. For samboende med bare særkullsbarn gjelder at den som har barn, regnes som enslig forsørger. Dersom begge har barn, regnes begge som enslige forsørgere. Samboende som har minst ett fellesbarn, regnes ikke som enslige forsørgere. Dette gjelder uavhengig av om det i tillegg finnes særkullsbarn, jf. kap. 7.

6.2. Ligning som enslig forsørger

Enslige forsørgere lignedes i skatteklasse 2. For personer som er alene om omsorgen for barn 17 år eller yngre, er det ikke noe krav om at det foreligger forsørgelse i økonomisk forstand. Dersom yngste barn er eldre enn 17 år, er retten til skatteklasse 2 betinget av at det foreligger forsørgelse i økonomisk forstand. Dette innebærer at forsørgeren enten må være innrømmet fullt forsørgerfradrag for ungdommen, eller at forsørgeren er innrømmet særfradrag etter Skattelovens § 76 (særfradrag for forsørgelse). Kravet om at det foreligger virkelig forsørgelse, kan være oppfylt også om særfradrag etter § 76 ikke er innrømmet pga. av at ungdommen har krav på lån i Statens lånekasse uten behovsprøving mot foreldres inntekt. Dersom kravet om virkelig forsørgelse oppfylles, er det i prinsippet ingen øvre aldersgrense for ungdommen.

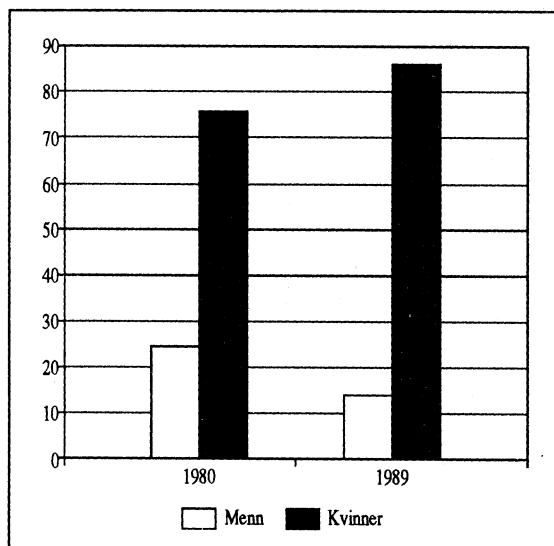
Det er for denne gruppen det opereres med "uoppgitt" antall barn i tabell 6.2 (jf. def. av barn i kap. 1.3.10). Enslige personer med skatteklasse 2 og uoppgitt antall barn, regnes i statistikken som enslige forsørgere bare hvis de har særfradrag.

Forsørgerfradrag ble fram til og med 1986 gitt til foreldre som forsørget barn som var 19 år eller yngre. Fra og med 1987 gis forsørgerfradrag for barn som er 18 år eller yngre. Gruppen enslige forsørgere omfatter dermed forskjellig antall ungdomskull i 1980 og i 1989.

Enslige forsørgere innrømmes et ekstra forsørgerfradrag for barn i alderen 16 - 18/(19) år, dersom de ikke samtidig har barn som det gis barnetrygd for.

6.3. Antall - 1980 og 1989

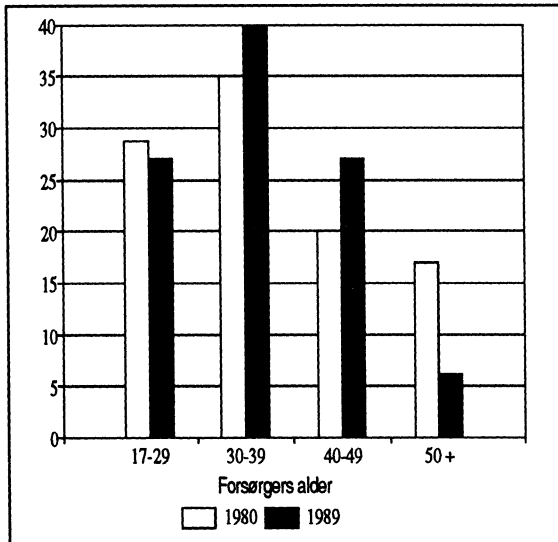
Tallet på enslige forsørgere steg fra 91 200 i 1980 til 101 500 i 1989. Målt i prosent av hele befolkningen, innebærer dette en reell, om enn beskjeden, økning i antall enslige forsørgere. I 1980 var 2,2 prosent av befolkningen enslige forsørgere. I 1989 var andelen 2,4 prosent.

Figur 6.1. Enslige forsørgere etter kjønn. Prosent. Landet. 1980 og 1989

De fleste enslige forsørgere er kvinner (tabell 6.2). Andelen enslige mødre er dessuten økt fra 75 prosent i 1980, til 86 prosent i 1989. Tabellen viser også at mor med ett barn er den vanligste konstellasjonen blant enslige forsørgere.

En gruppering av enslige forsørgere etter alder viser at den største andelen befinner seg i aldersgruppen 30 - 39 år, ved begge tellingene. I løpet av perioden er den aldersmessige spredningen blitt mindre. Enslige forsørgere er i 1989 sterkere konsentrert omkring aldersgruppene fra 30 til 50 år enn hva som var tilfelle i 1980.

Figur 6.2. Enslige forsørgere etter alder. Prosent. Landet. 1980 og 1989

6.4. Forholdet mellom arbeidsinntekt og inntekt av pensjon/trygd

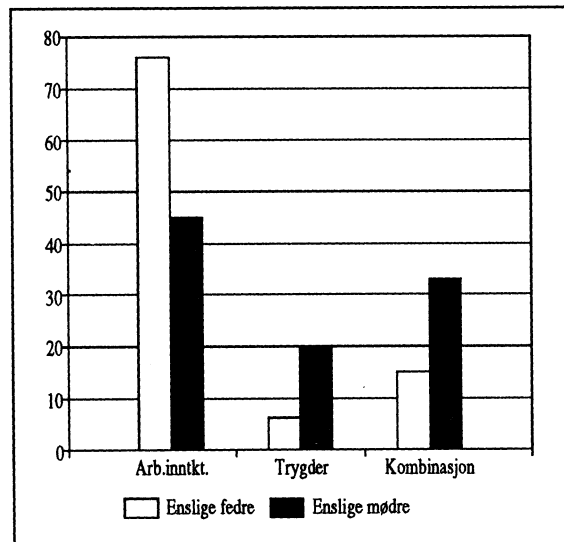
Etter samme metode som for ektepar kan samlet trygdeavgiftsgrunnlag brukes til å si noe om forholdet mellom arbeidsinntekt og inntekt av trygd/pensjon (heretter kalt trygdeinntekter) for enslige forsørgere. Beregningsgrunnlag for trygdeavgift, lav sats, omfatter skattepliktige trygdeytelser (bl.a. overgangstønad). Det vil ikke være mulig på grunnlag av skattestatistikken å si noe om hva slags trygdeytelser det er snakk om, men det er likevel interessant å se på forholdet mellom inntekt av arbeid og/eller inntekt av trygdeytelser.

Enslige forsørgere kan etter dette deles i følgende kategorier:

1. Enslige forsørgere med bare arbeidsinntekt.
2. Enslige forsørgere med bare trygdeinntekter.
3. Enslige forsørgere med både arbeidsinntekt og trygdeinntekter.

4. En restgruppe bestående av enslige forsørgere uten trygdeavgiftsgrunnlag.

Tabell 6.3 viser at om lag halvparten (49 prosent) av alle enslige forsørgere har bare arbeidsinntekt, mens 18 prosent har bare trygdeinntekter. Enslige forsørgere med både arbeidsinntekt og trygdeinntekter utgjør 31 prosent. Til restgruppen, uten trygdeavgiftsgrunnlag, hører 1 prosent.

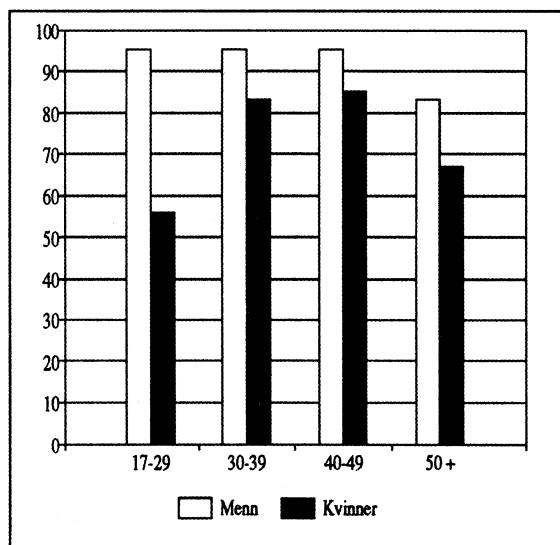
Figur 6.3. Enslige forsørgere etter kjønn og sammensetning av trygdeavgiftsgrunnlaget. Prosent. Landet. 1989

Enslige fedre har arbeidsinntekt som eneste komponent i trygdeavgiftsgrunnlaget i større grad enn enslige mødre. Dette forholdet gjelder for tre av fire enslige fedre. Av alle enslige mødre hadde 45 prosent arbeidsinntekt som eneste komponent i trygdeavgiftsgrunnlaget.

For enslige mødre er kombinasjonen av arbeidsinntekt og trygdeinntekter langt mere vanlig enn for enslige fedre. Denne situasjonen gjaldt for 33 prosent av alle enslige mødre, mens 15 prosent av alle enslige fedre hadde denne kombinasjonen.

Det gjelder for alle med trygdeavgiftsgrunnlag at arbeidsinntekten utgjør en relativt større del enn trygdeinntekter. For enslige fedre består 94 prosent av samlet trygdeavgiftsgrunnlag av arbeidsinntekt, mens den for enslige mødre utgjør 77 prosent. For enslige mødre utgjør trygdeinntekter mest for den yngste aldersgruppen (17 - 29 år). For

disse består 44 prosent av trygdeavgiftsgrunnlaget av slike inntekter. For enslige fedre betyr trygdeinntekter mest for den eldste aldersgruppen.

Figur 6.4. Arbeidsinntektens relative andel av trygdeavgiftsgrunnlag for enslige forsørgere etter kjønn og alder. Landet. 1989

For å få en viss sammenligning over tid, er det i tabell 6.5 vist hvor stor andel av alle enslige forsørgere som hadde arbeidsinntekt i hhv. 1980, 1984 og 1989. For gruppen som helhet er det ingen endringer, ettersom andelen med arbeidsinntekt er 80 prosent ved alle tre tellinger. Den eneste endringen i dette bildet er at andelen med arbeidsinntekt øker blant enslige fedre. Dette må sees i sammenheng med at det er blitt klart færre enslige fedre i aldersgruppen 50 år og over.

Blant enslige fedre var det nettopp denne gruppen som hadde lavest andel arbeidsinntekt.

6.5. Inntektsutvikling 1980 - 1989

Tabell 6.4 viser hvordan gjennomsnittsinntekten (trygdeavgiftsgrunnlag i alt) påvirkes av hhv. arbeidsinntekt og trygdeinntekter. Høy gjennomsnittsinntekt er betinget av høy andel arbeidsinntekt.

Gjennomsnittlig samlet trygdeavgiftsgrunnlag er høyest for enslige fedre i alderen 40 - 49 år og lavest for enslige mødre i aldersgruppen 17 - 29 år. Dette er samtidig den gruppen enslige mødre som har lavest andel arbeidsinntekt. At gjennomsnittlig trygdeavgiftsgrunnlag er høyt for enslige fedre, henger sammen med at dette er en tallmessig liten gruppe med liten aldersmessig spredning og høy grad av yrkestilknytning. Den høye gjennomsnittsinntekten tilsier også høy beskjeftigelsesgrad for enslige fedre.

Tabell 6.6 viser utviklingen av gjennomsnittlig arbeidsinntekt i faste priser for enslige forsørgere med arbeidsinntekt i 1980, 1984 og 1989. Enslige mødre har i hele perioden en reell økning i arbeidsinntekten, mens enslige fedre har hatt en reell nedgang fra 1980 til 1984. I forhold til 1984 har enslige fedre hatt en reell økning fram til og med 1989, men inntekten i 1989 ligger under 1980-nivået.

Både for enslige mødre og for enslige fedre følger utviklingen av gjennomsnittlig arbeidsinntekt de samme svingninger som for hele populasjonen (kap. 2).

Tabell 6.1. Antall enslige forsørgere 17 år og over etter kjønn og alder. Landet. 1980 og 1989

Enslig forsørgers kjønn/antall barn	I alt	Enslig forsørgers alder			
		17-29 år	30-39 år	40-49 år	50 år og over
1989					
I alt	101515	27416	40902	27566	5631
Enslige fedre	14203	905	4916	6252	2130
Enslige mødre	87312	26511	35986	21314	3501
1980					
I alt	91176	26251	31743	17929	15253
Enslige fedre	22344	2242	6629	4730	8743
Enslige mødre	68832	24009	25114	13199	6510

Tabell 6.2. Enslige forsørgere 17 år og over etter kjønn, alder og antall barn. Prosent. Landet. 1980 og 1989

Enslig forsørgers kjønn/antall barn	I alt		Enslig forsørgers alder							
			17-29 år		30-39 år		40-49 år		50 år og over	
	1980	1989	1980	1989	1980	1989	1980	1989	1980	1989
I alt	100	100	29	27	35	40	20	27	17	6
1 barn	59	66	22	21	14	22	9	18	13	4
2 barn og over ..	40	32	6	6	20	17	10	8	3	1
Uoppgitt	1	2	0	0	0	0	0	1	1	1
Enslige fedre	24	14	2	1	7	5	5	6	10	2
1 barn	14	9	1	1	3	3	2	4	8	1
2 barn og over ..	10	4	1	0	5	2	3	2	1	0
Uoppgitt	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Enslige mødre ...	75	86	26	26	28	35	14	21	7	3
1 barn	45	57	21	21	12	19	7	14	5	3
2 barn og over ..	30	28	5	5	16	16	7	7	2	0
Uoppgitt	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabell 6.3. Enslige forsørgere 17 år og over etter sammensetning av trygdeavgiftsgrunnlag. Prosent. Landet. 1989

Kjønn	I alt	Bare arbeids-	Bare trygde-	Både arbeids-	Uten trygde-
		inntekts	inntekt	og trygde-	avgifts-
				inntekt	grunnlag
I alt	100	49	18	31	1
Enslige fedre	100	76	6	15	2
Enslige mødre	100	45	20	33	1

Tabell 6.4. Enslige forsørgere 17 år og over etter kjønn, alder og inntektsart. Gjennomsnittlig trygdeavgiftsgrunnlag. Landet. 1989. Kroner

Kjønn/alder	Gjennomsnittlig trygdeavgiftsgrunnlag	Relativ andel	
		Arbeidsinntekt	Pensjon/trygd
Begge kjønn	120394	81	19
17 - 29 år	77895	59	41
30 - 39 år	122193	85	15
40 - 49 år	155083	88	12
50 år og over	145824	75	25
Enslige fedre	192741	94	6
17 - 29 år	141206	95	5
30 - 39 år	179709	95	5
40 - 49 år	213741	95	5
50 år og over	183320	83	17
Enslige mødre	108658	77	23
17 - 29 år	75733	56	44
30 - 39 år	114339	83	17
40 - 49 år	137885	85	15
50 år og over	123049	67	33

Tabell 6.5. Enslige forsørgere 17 år og over med arbeidsinntekt etter kjønn. Prosent. Landet. 1980 og 1989

Kjønn	I alt	Andel med arbeidsinntekt		
		1980	1984	1989
Begge kjønn	100	80	80	80
Enslige fedre	100	83	93	92
Enslige mødre	100	78	78	78

Tabell 6.6. Enslige forsørgere med arbeidsinntekt. Gjennomsnittlig arbeidsinntekt i faste priser. 1980=100. Landet. 1980. 1984 og 1989

Kjønn	Gjennomsnittsbetrag 1980	Indeks, faste priser 1980 = 100 Deflatert med konsumprisindeksen		
		1980	1984	1989
Begge kjønn	62360	100	91	98
Enslige fedre	108177	100	89	91
Enslige mødre	46606	100	106	115

7. ENSLIGE

7.1. Ligning som enslig

Det er ligningsmessige forhold som ligger til grunn for gruppering som "enslig". Ligning som "enslig" gir ikke informasjon om vedkommende faktisk også er enslig i betydningen "bor alene". Som hovedregel regnes som enslig alle ugifte hovedpersoner uten barn. Det er status ved utgangen av året som legges til grunn. Følgende grupper vil bli lignet som enslig:

- Ugifte hovedpersoner
- Separerte/skilte
- Enker/enkemenn
- Samboere uten barn
- Samboere med fellesbarn

Alle "enslige" lignedes i skatteklasse 1. Regelen om at samboere med fellesbarn ikke kan få skatteklasse 2, gjelder uavhengig av evt. særkullsbarn, jf. Underrettsdom i Utv. 83/30. Under hovedgruppen "enslige" finnes derfor både kvinner og menn med barn. Samboere med fellesbarn gis til sammen fullt forsørgerfradrag. Forsørgerfradrag for evt. særkullsbarn gis til barnets far/mor. Dersom den ene av de samboende forsørger den andre, kan forsørgeren innrømmes særfradrag for forsørgelse.

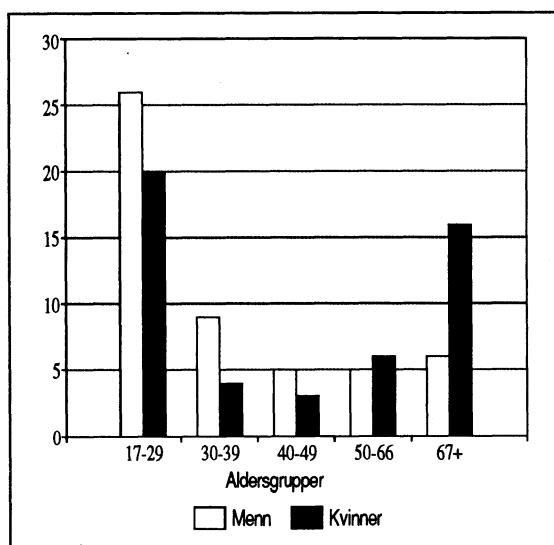
Inn under kategorien "enslige" hører også ugifte personer med omsorgsansvar for ungdom 18/(19) år som det er gitt mindre enn helt forsørgerfradrag for. Da bortfaller retten til skatteklasse 2, jf. kap. 6 om Enslige forsørgere.

7.2. Antall enslige - 1980 og 1989

Regnet i forhold til befolkningen (pr. 1.1.) utgjorde de enslige 28 prosent i 1980 og 35 prosent i 1989.

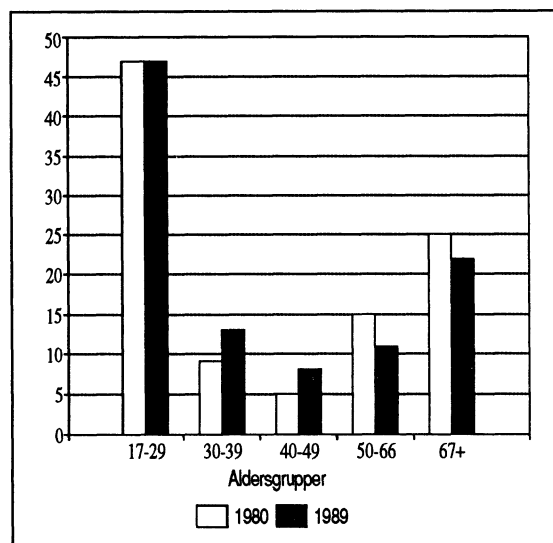
Denne økningen må sees i sammenheng med at andre samlivsformer enn ekteskap er blitt mer utbredt i løpet av 1980-årene, jf. kap. 5.1. Fordelingen av de enslige på aldersgrupper i hhv. 1980 og 1989 avspeiler denne endringen. Figur 7.1 viser at til gruppen enslige hører stort sett de yngste og de eldste, men det er blitt en økning i de yngste aldersgruppene i løpet av tiåret.

De enslige er jevnt fordelt på kjønn når hele gruppen blir betraktet under ett. Alder sammenholdt med kjønn viser at det er flere

Figur 7.1. Enslige etter alder og kjønn. Prosent. Landet. 1989

menn enn kvinner i de yngste aldersgruppene og et flertall av kvinner i de eldste aldersgruppene.

Figur 7.2. Enslige etter alder. Prosent. Landet. 1980 og 1989

7.3. Forholdet mellom arbeidsinntekt og inntekt av pensjon/trygd

Andel enslige med arbeidsinntekt er økt i løpet av 1980-årene. I 1980 hadde 63 prosent av alle enslige arbeidsinntekt, mens andelen var økt til 68 prosent i 1984 og til 69 prosent i 1989. Økningen er altså sterkest i første del av perioden. Det er blant enslige i den yngste

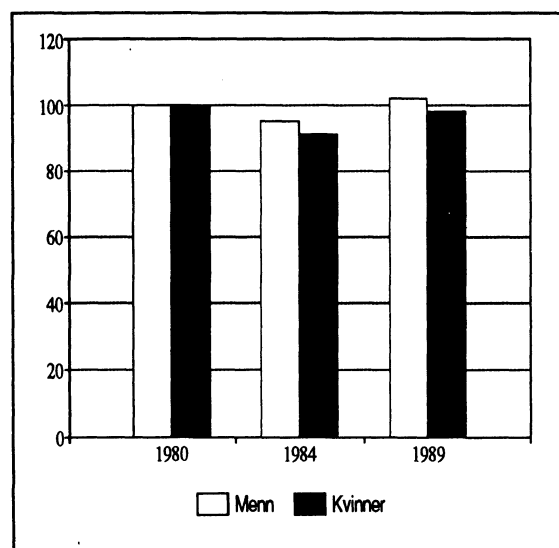
aldersgruppen økningen har foregått. Tabell 7.4 viser ulik utvikling for kvinner og menn. Andelen med arbeidsinntekt er økt mer blant enslige kvinner enn blant enslige menn. Sterkest har økningen vært for kvinner i aldersgruppen 17 - 29 år. For kvinner i andre aldersgrupper er det også relativt sett flere med arbeidsinntekt, men endringene i forhold til 1980 er små.

For begge kjønn gjelder at det er den yngste aldersgruppen som har størst andel personer med arbeidsinntekt. I 1989 er andelen med arbeidsinntekt like stor for kvinner og menn i de to yngste aldersgruppene.

Tabell 7.4 viser at arbeidsinntekt utgjør om lag tre firedeler av samlet trygdeavgiftsgrunnlag for hele gruppen enslige. Enslige menn har en større del av trygdeavgiftsgrunnlaget i form av arbeidsinntekt enn enslige kvinner.

7.4. Inntektsutvikling 1980-1989

Gjennomsnittlig trygdeavgiftsgrunnlag er høyest for aldersgruppen 40 - 49 år og lavest for personer 67 år og over. Inntekten for enslige i aldersgruppen 40 - 49 år ligger vesentlig lavere enn for f.eks. en-inntektsfamilier (tabell 5.16). Innenfor samme aldersgruppe er det bare enslige mødre som har lavere gjennomsnittlig trygdeavgiftsgrunnlag.

Figur 7.3. Gjennomsnittlig arbeidsinntekt i faste priser for enslige med arbeidsinntekt. Landet. 1980, 1984 og 1989

Gjennomsnittlig arbeidsinntekt i faste priser viser at inntekten er på samme nivå i 1989 som i 1980 for hele gruppen. Bak dette ligger en reell nedgang i perioden 1980 til 1984 etterfulgt av en periode med reell vekst. Både for kvinner og menn gikk arbeidsinntekten ned i første del av perioden. Gjennomsnittlig arbeidsinntekt for menn i 1989 ligger over 1980-nivå, men under 1980-nivå for kvinner. For enslige kvinner og menn er det dermed en annen utvikling enn for enslige fedre/mødre og gifte menn og kvinner.

Tabell 7.1. Antall enslige 17 år og over etter kjønn og alder. Landet. 1980 og 1989

Kjønn/år	I alt	Alder				
		17-30 år	30-39 år	40-49 år	50-66 år	67 år og over
1989						
Begge kjønn	1500376	701639	190058	115862	167001	325816
Menn	761425	397065	131559	72525	75919	84357
Kvinner	738951	304574	58499	43337	91082	241459
1980						
Begge kjønn	1139525	531449	99031	56748	169402	282895
Menn	571835	314005	72648	37510	72423	75249
Kvinner	567690	217444	26383	19238	96979	207646

Tabell 7.2. Enslige 17 år og over etter kjønn og alder. Prosent. Landet. 1989

Kjønn/år	I alt	Alder				
		17-30 år	30-39 år	40-49 år	50-66 år	67 år og over
1989						
Begge kjønn	100	47	13	8	11	22
Menn	51	26	9	5	5	6
Kvinner	49	20	4	3	6	16
1980						
Begge kjønn	100	47	9	5	15	25
Menn	50	28	6	3	6	7
Kvinner	50	19	2	2	9	18

Tabell 7.3. Enslige 17 år og over med arbeidsinntekt etter kjønn og alder. Prosent. Landet. 1980 og 1989

Kjønn/alder	I alt	1980	1984	1989
Begge kjønn	100	63	68	69
17 - 29 år	100	81	91	90
30 - 39 år	100	91	89	87
40 - 49 år	100	84	83	83
50 - 66 år	100	65	64	64
67 år og over	100	12	10	10
Menn	100	76	79	78
17 - 29 år	100	85	92	90
30 - 39 år	100	92	90	87
40 - 49 år	100	86	85	83
50 - 66 år	100	72	70	68
67 år og over	100	19	16	15
Kvinner	100	49	56	59
17 - 29 år	100	76	90	90
30 - 39 år	100	86	86	87
40 - 49 år	100	80	80	82
50 - 66 år	100	59	59	60
67 år og over	100	9	8	8

Tabell 7.4. Enslige 17 år og over etter kjønn, alder og sammensetning av trygdeavgiftsgrunnlaget. Prosent. Gjennomsnittlig samlet trygdeavgiftsgrunnlag. Landet. 1989. Kroner

Kjønn/alder	Trygdeavgiftsgrunnlag i alt		
	Gjennomsnitt	Relativ andel	
		Arbeidsinntekt	Pensjon/trygd
Begge kjønn	96918	77	23
17 - 29 år	80260	98	2
30 - 39 år	147074	96	4
40 - 49 år	149860	91	9
50 - 66 år	121454	67	33
67 år og over	72129	5	95
Menn	110617	87	13
17 - 29 år	89117	98	2
30 - 39 år	155615	96	4
40 - 49 år	159775	93	7
50 - 66 år	131390	76	24
67 år og over	80685	8	92
Kvinner	82802	64	36
17 - 29 år	68714	97	3
30 - 39 år	127864	94	6
40 - 49 år	133268	88	12
50 - 66 år	113173	59	41
67 år og over	69140	4	96

Tabell 7.5. Enslige personer 17 år og over med arbeidsinntekt. Gjennomsnittlig arbeidsinntekt i faste priser. 1980 = 100. Landet. 1980. 1984 og 1989

Kjønn	Gjennomsnittsbeløp 1980	Indeks, faste priser 1980 = 100		
		Deflatert med konsumprisindeksen		
		1980	1984	1989
Begge kjønn	54844	100	93	100
Menn	60580	100	95	102
Kvinner	45984	100	91	98

Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk sentralbyrå etter 1. januar 1991 (RAPP)

*Issued in the series Reports from the Central Bureau of Statistics
since 1 January 1991 (REP)*
ISSN 0332-8422

Nr. 91/1	Naturressurser og miljø 1990 Energi, luft, fisk, skog, jordbruk, holdninger til miljøproblemer, OECDs miljøtilstandsrapport. Ressursregnskap og analyser. 1991-160s. (RAPP; 91/1) 90 kr ISBN 82-537-3024-1	Nr. 91/10	Tallet på innvandrere og deres etterkommere fram mot år 2050/Per Sevaldson. 1991-74s. (RAPP; 91/10) 60 kr ISBN 82-537-3567-7
- 91/1A	Natural Resources and the Environment 1990. 1991-150s. (RAPP; 91/1A) 100 kr ISBN 82-537-3558-8	- 91/11	En disaggregert ettermodell for offentlig transport i MODAG/MSG. 1991-42s. (RAPP; 91/11) 70 kr ISBN 82-537-3568-5
- 91/2	MODIS V En modell for makroøkonomiske analyser/Yngvar Dyvi, Herbert Kristoffersen og Nils Øyvind Mæhle 1990-218s. (RAPP; 91/2) 125 kr ISBN 82-537-3021-7	- 91/12	Modell for kraftsektoren. 1991-42s. (RAPP; 91/12) 70 kr ISBN 82-537-3573-1
- 91/3	Byggekostnadsindeks for boliger Vekter og representantvarer 1990/Peder Næs. 1991-70s. (RAPP; 91/3) 80 kr ISBN 82-537-3026-8	- 91/13	Effektivisering av kraftmarkedet/Torstein Bye og Tor Arnt Johnsen. 1991-39s. (RAPP; 91/13) 70 kr ISBN 82-537-3575-8
- 91/4	Pasientstatistikk 1989. 1991-72s. (RAPP; 91/4) 80 kr ISBN 82-537-3012-8	- 91/14	Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1975-1991. 1991-69s. (RAPP; 91/14) 80 kr ISBN 82-537-3576-6
- 91/5	Personellstatistikk Helsevesen og sosiale tjenester/Even Flaatten. 1991-71s. (RAPP; 91/5) 80 kr ISBN 82-537-3048-9	- 91/15	Prisnivå på Svalbard 1990. 1991-75s. (RAPP; 91/15) 60 kr ISBN 82-537-3556-1
- 91/6	Virkninger av inntektsreguleringslovene 1988-90/Torbjørn Eika og Per Richard Johansen. 1991-50s. (RAPP; 91/6) 80 kr ISBN 82-537-3053-5	- 91/16	Husholdningenes sparing Begrepsavklaring, dataproblemer og analyse/Knut Moum (red.) 1991-92s. (RAPP; 91/16) 80 kr ISBN 82-537-3585-5
- 91/7	Substitusjon mellom olje og elektrisitet i produksjonssektorene i en makromodell/Hans Terje Mysen. 1991-43s. (RAPP; 91/7) 80 kr ISBN 82-537-3054-3	- 91/17	Aktuelle skattetall 1991. 1991-46s. (RAPP; 91/17) 70 kr ISBN 82-537-3596-0
- 91/8	Konsumprisindeksen. 1991-82s. (RAPP; 91/8) 80 kr ISBN 82-537-3072-1	- 92/2	Energibruk i husholdningene Energiundersøkelsen 1990. 1992-106s. (RAPP; 92/2) 90 kr ISBN 82-537-3629-0
- 91/9	Totalregnskap for fiske- og fangstnæringen 1985 - 1988. 1991-71s. (RAPP; 91/9) 70 kr ISBN 82-537-3559-6	- 92/3	Klima, økonomi og tiltak (KLØKT)/Knut Moum (red.) 1992-97s. (RAPP; 92/3) 90 kr ISBN 82-537-3647-9
		- 92/5	Hotelløkonomi og overnattinger En analyse av sammenhengen mellom hotellenes lønnsomhet og kapasitetsutnytting mv. 1992-53s. (RAPP; 92/5) 90 kr ISBN 82-537-3635-5

Pris kr 60,00

Publikasjonen utgis i kommisjon hos
Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

9 788253 736181

ISBN 82-537-3618-5
ISSN 0332-8422